

Nr 110

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret; given Stockholms slott den 6 mars 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av protokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels anta härvid fogat förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946: 99),

dels bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av 1966 års verkstadsutrednings betänkande Försvarets tygverkstadsorganisation m. m. Etapp 2 (Stencil Fö 1969: 6) läggs i propositionen fram förslag om en samordning och strukturrationalisering av försvarets verkstadsorganisation. Förslaget innebär bl. a. att en central verkstadsledning organiseras inom försvarets materielverk med början den 1 juli 1970. Från samma tidpunkt föreslås också en omorganisation av materielverkets ledningsresurser på förrådsområdet.

Förslag läggs även fram om förbättrade penningbidrag och familjebidrag till värnpliktiga. Vidare anges riktlinjer för den fortsatta planeringen av materielanskaffningen för det militära försvaret.

I propositionen läggs fram slutliga förslag beträffande vissa anslag som har tagits upp med beräknade belopp i prop. 1970: 1 (bil. 6). Sammanlagt begärs 2 057 749 000 kr., varav 2 039 849 000 kr. på driftbudgeten och 17,9 milj. kr. på kapitalbudgeten.

Förslag
till
Lag
om ändring i familjebidragsförordningen (1946:99)

Härigenom förordnas, att 1 § 3 mom. och 6 § familjebidragsförordningen (1946: 99) skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §

3 mom.¹ Konungen äger — — — — — i civilförsvaret.

Konungen må jämväl förordna, att medlemmar av frivillig försvarsorganisation, däri inbegripet hemvärnet, eller med civilförsvaret samverkande frivillig organisation under tid, då de enligt i kommandoväg eller, såvitt rör civilförsvaret, av Konungen eljest meddelade bestämmelser deltaga i utbildningskurs eller övning, skola, i den omfattning och under de villkor Konungen föreskriver, äga åtnjuta familjebidrag.

Konungen må jämväl förordna, att hemvärnspersonal och annan personal som åtagit sig att frivilligt tjänstgöra inom totalförsvaret samt medlem av sådan frivillig organisation som samverkar med civilförsvaret — under tid, då de enligt bestämmelser av Konungen deltaga i utbildning eller övning — skola, i den omfattning och under de villkor Konungen föreskriver, äga åtnjuta familjebidrag.

6 §²

Familjepenning utgår — — — — — år 12: —

2) För annan familjemedlem än som avses under 1) 6: —

2) För annan familjemedlem än som avses under 1) 7: —

När synnerliga — — — — — 16 år.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 1 § 3 mom. den 1 juli 1970 och i övrigt den 1 januari 1971.

¹ Senaste lydelse 1962: 674

² Senaste lydelse 1967: 221

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 6 mars 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, BENGTSOON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret* och anför.

Försvarets verkstadsorganisation

Inledning

Sedan 1964 års tygförvaltningsutredning i sitt betänkande om tygförvaltningens centrala organisation (SOU 1966: 11) hade uttalat sig för en samordning av allt underhåll på tygmaterielområdet, uppdrog Kungl. Maj:t i juni 1966 åt en utredningsman (överdirektören Folke Skoglund) att göra en strukturundersökning av verkstadsorganisationen inom försvarsgrenarna och föreslå åtgärder för att så rationellt som möjligt tillgodose försvarets behov av verkstäder för underhåll av tygmateriel m. m. Utredningen antog namnet 1966 års verkstadsutredning.

Utredningen lämnade i oktober 1967 ett första betänkande, Försvarets tygverkstadsorganisation m. m. Etapp 1 (Stencil Fö 1967: 9). I betänkandet föreslogs en indelning av försvarets verkstäder i förbandsbundna och icke förbandsbundna verkstäder. Som förbandsbundna betecknade utredningen verkstäder med huvudsaklig uppgift att tillhandahålla omedelbar service vid förbandens fredsutbildning och avsedda att vid mobilisering organiseras om till underhålls- och verkstadsförband. Betänkandet innefattade också riktlinjer för verkstadsorganisationen i stort, för dåvarande försvarets fabriksverks, numera förenade fabriksverkens, medverkan som samordnande organ för de icke förbandsbundna verkstäderna, för fabriksverkets ställning i förhållande till bl. a. Karlskronavarvet AB och de centrala flygverkstäderna samt för delar av den underhållsverksamhet som bedrivs vid civila industrier.

Utredningens överväganden redovisades i prop. 1968: 109. På grundval av Kungl. Maj:ts förslag i nämnda proposition beslöt riksdagen (SU 124, rskr 282), att de centrala flygverkstäderna i Malmslätt (CVM) och Västerås (CVV) skulle föras över till försvarets fabriksverk den 1 juli 1968 och att CVV skulle avvecklas. Vid behandlingen av den senare frågan förutsatte statsutskottet, att fabriksverkets undersökningar om möjligheten att till CVV förlägga annan verksamhet skulle forceras. Det år 1969 bildade SMT Machine Company AB (prop. 1969: 105, SU 103, rskr 247) har förlagts till delar av CVV:s verkstadslokaler. I övriga delar bedrivs fortfarande visst underhållsarbete för försvarets räkning. Denna verksamhet administreras av CVM.

I oktober 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt verkstadsutredningen att i det fortsatta utredningsarbetet även behandla frågan om underhåll av civilförsvarets telemateriel.

Utredningen har i november 1969 avlämnat sitt andra betänkande, Försvarets tygverkstadsorganisation m. m. Etapp 2 (Stencil Fö 1969: 6). I detta föreslås en samordning och strukturrationalisering av underhållsverksamheten genom att en för försvarsgrenarna gemensam verkstadsavdelning inrättas vid försvarets materielverk, genom att vissa organisationsförändringar företas vid de förbandsbundna verkstäderna, genom att en gemensam regional organisation för markteleunderhåll skapas och genom att vissa arbeten centraliseras. Utredningen föreslår också, att vissa arbeten fördelas om från privata företag till statliga verkstäder. I betänkandet läggs vidare fram förslag till nytt ekonomisystem för verkstadsorganisationen.

Yttranden över betänkandet har avgetts av överbefälhavaren — efter hörande av försvarsgrenscheferna — försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets rationaliseringsinstitut, civilförsvarsstyrelsen, televerket, riksrevisionsverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen, förenade fabriksverken, försvarets fredsorganisationsutredning, 1968 års personalkategoriutredning, försvarets materielanskaffningsutredning, Landsorganisationen i Sverige (LO) som bifogat yttrande av Försvarsverkens Civila Personals Förbund (FCPF), Tjänstemännens Centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Arbetsledareförbund (SALF), Svenska Teknologföreningen, Karlskronavarvet AB, Telub AB, AB Svenska Flygverkstäderna, Ostermans Aero AB och Svenska Radio AB.

Nuvarande organisation

Underhållet av krigsmaktens tygmateriel m. m. leds av försvarets materielverk. Det utförs dels vid statliga eller privata verkstäder utanför krigsmakten, dels vid s. k. förbandsbundna verkstäder inom krigsmakten.

Central ledning av krigsmaktens verkstäder

Försvarets materielverk svarar för ledningen i central instans av de förbandsbundna verkstäderna. Verkstadsledningen är inom materielverket uppdelad på de olika materieförvaltande huvudenheterna. Den utövas av armématerieförvaltningens verkstadsavdelning, marinmaterieförvaltningens verkstadsbyrå och flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning.

Armématerieförvaltningens verkstadsavdelning som också har viktiga underhållsledningsfunktioner är organiserad på fyra enheter, en centralsektion, en driftbyrå, en krigsreparationssektion och en anläggningssektion. Driftbyråns verksamhet är uppdelad på fem underenheter, en organisationssektion, en tygverkstadssektion, en arbetsstudiesektion, en verkstadsförrådssektion och en avtalsdetalj.

Marinmaterieförvaltningens verkstadsbyrå som huvudsakligen är ett verkstadsledningsorgan har verksamheten fördelad på tre sektioner — centralsektionen, driftsektionen och krigsreparationssektionen — samt en avtalsdetalj. Till byrån är också knuten den s. k. Muskö-gruppen.

Flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning svarar inom flygvapnet för såväl verkstads- som förrådsledning i central instans. Avdelningen är organiserad på tre enheter, en centralsektion, en driftbyrå och en förrådsbyrå. Verkstadsledningen åvilar driftbyrån som består av en driftsektion, en teknisk sektion, en plansektion, en fordonssektion, en anläggningsdetalj, en driftdatadetalj och en metodningsdetalj. Till driftbyrån är också knutna flygmaterieförvaltningens teleskola i Västerås och helikopterutbildningen vid Svea flygkår i Barkarby. Avtalsdetaljen som är gemensam för drift- och förrådsbyråerna ingår i centralsektionen.

Verkstadsorganisationen

Vid arméns förband finns sammanlagt 34 tygverkstäder med totalt ca 1 800 anställda. Verkstäderna hålls inom varje militärområde och inom Gotlands militärkommando samman under ledning av en tygverkstadsförvaltning. Tygverkstadsförvaltningarnas uppgift är att utföra reparationer m. m. för försvarsområden, truppförband och motsvarande enheter.

Tygverkstädernas dimensionering, struktur och inriktning är anpassade till sådana arbeten och tjänster som inte kan eller bör utföras i öppna marknaden. Dessutom utförs annat verkstadsarbete som medger ett lönsamt utnyttjande av befintliga resurser även för andra beställare än sådana som tillhör armén.

Förvaltningen av marinens vapentekniska och skeppstekniska materiel åvilar örlogsbaserna och kustartilleriförsvaren. Beträffande förvaltningen av denna materiel svarar militärbefälhavarna under de centrala förvaltningsmyndigheterna militärområdesvis för sam-

ordningen mellan försvarsgrenarna, medan de lägre regionala myndigheterna i övrigt i förvaltningshänseende är direkt underställda försvarets materielverk.

I Ostkustens och Västkustens örlogsbaser ingår verkstadsavdelningar med totalt ca 550 respektive 150 anställda. Vid Sydkustens örlogsbas finns ingen motsvarande avdelning. Funktionen utövas av Karlskronavarvet AB. Viss verkstadsverksamhet fullgörs dock inom örlogsbasens ram av s. k. servicegrupper som leds av örlogsbasens tekniska förvaltning.

Inom kustartilleriförsvaren — utom Göteborgs — finns totalt fyra verkstäder. De är underställda vederbörligt kustartilleriförsvares tygförvaltning eller fartygs- och verkstadsförvaltning och har tillsammans omkring 300 anställda. För Göteborgs kustartilleriförsvaret utförs underhållet av båtar vid Västkustens örlogsbas verkstad och av telemateriel vid försvarets televerkstad i Göteborg (FTG). Servicegrupper som är underställda tygförvaltningen svarar för underhåll av fordon och vapen. Liknande servicegrupper för olika slag av underhållsverksamhet och annan teknisk tjänst finns även vid övriga kustartilleriförsvaret.

I flygvapnets verkstadsorganisation ingår sammanlagt 17 s. k. flottiljverkstäder med totalt ca 1 900 anställda i direkt verkstads-tjänst. Därutöver finns annan teknisk personal vid flottiljerna. Denna är dock mera direkt inriktad på underhållsverksamhet vid förbanden. Verkstadsresurserna ingår organisatoriskt i flygflottiljernas materielavdelning. Materielavdelningens chef (tekniske chefen) svarar i tekniskt hänseende för drift och underhåll av flygflottiljens tygmateriel, dvs. flygplan med utrustning, robotsystem, vapen, ammunition, servicemateriel, fordon och markmateriel.

Vid tre förband inom flygvapnet finns s. k. regionala televerkstäder. Dessa är anslutna till flottiljverkstäderna och avsedda för underhåll av stridsledningsorganisationens anläggningar och utrustning. Ytterligare tre sådana verkstäder finns, nämligen vid centrala verkstäderna i Arboga (CVA) och Malmslätt (CVM) samt televerkstaden i Göteborg (FTG). Dessa verkstäder är anknutna till förenade fabriksverken. De regionala televerkstäderna sysselsätter totalt omkring 380 anställda.

Under senare år har viss regional samordning av verkstadsresurserna inom och mellan försvarsgrenarna skett genom försöksvis etablerade verkstadsdelegationer inom de olika militärområdena.

Centralt underhåll av försvarets tele- och robotmateriel utförs vid det för detta ändamål år 1963 bildade AB Teleunderhåll, numera Telub AB, vid förenade fabriksverkens centrala verkstad i Arboga (CVA), vid televerkstaden i Göteborg (FTG) som sedan den 1 januari 1969 arrenderas av Telub AB från förenade fabriksverken samt — i mindre omfattning — vid Karlskronavarvet AB.

I prop. 1963: 114 anmäldes ett av försvarets arbetsgrupp för teleunderhåll (FATU) avgivet förslag (Stencil Fö 1962: 3) om samordning av under-

hållet av krigsmaktens telemateriel. Med anledning av vad jag därvid uttalade uppdrog Kungl. Maj:t i december 1966 åt dåvarande försvarets fabriksverk, numera förenade fabriksverken, att träffa avtal med Telub AB om uppförande och drift av en teleunderhållsverkstad i Östersund. Sedan nya undersökningar gett vid handen, att behovet av centralt underhåll av tele- och robotmateriel i östersundsregionen är begränsat, har chefen för fabriksverken i stället uppdragit åt chefen för centrala verkstaden i Arboga (CVA) att planera och vidta åtgärder för att i Östersund etablera en verkstad för i första hand centralt underhåll av markelektroutrustning, specialfordon och basmateriel.

Civildförsvaret har i fred inga egna resurser för underhåll av telemateriel. För underhåll av telefonmaterielen anlitas televerket i fråga om telefonutrustningen i ledningscentralerna och krigsmaktens televerkstäder i fråga om fälttelefonmaterielen. För underhåll av radioutrustningar under fred anlitas i civildförsvaret inskrivna teletekniker genom avtal mellan dessa och vederbörande länsstyrelse. I vissa län utnyttjas dessutom efter avtal militära eller civila verkstäder. Civildförsvaret anskaffar f. n. en ny radioutrustning. Leveranserna sker successivt och beräknas pågå t. o. m. år 1970. Genom garantiavtal underhålls den nya materielen av leverantören, Svenska Radio AB. Garantitiden är två år.

En mindre del av krigsmaktens underhåll — kostnadsmässigt ca sju procent — utförs f. n. vid privata industrier.

1966 års verkstadsutredning

Verkstädernas indelning och organisationstillhörighet

Verkstadsutredningen har under sitt fortsatta arbete funnit att den indelning i förbandsbundna och icke förbandsbundna verkstäder som utredningen föreslog i sitt första betänkande är lämplig. Utredningen föreslår därför att denna indelning skall gälla också i fortsättningen. De förbandsbundna verkstäderna bör enligt utredningens mening sortera under och centralt ledas av försvarets materielverk, medan de icke förbandsbundna verkstäderna bör tillhöra förenade fabriksverken.

Central ledning

De förbandsbundna verkstäderna skall ge förbanden erforderlig service i fred och krig. Det föreligger därför ett starkt samband mellan å ena sidan verkstadsdriften och å andra sidan förbandsproduktionen och krigsplanläggningen. Denna samhörighet mellan verkstad och förband måste enligt verkstadsutredningen organisatoriskt säkerställas genom gemensam lokal och regional planläggning på grundval av centrala direktiv. Med hänsyn till den funktionella samhörigheten mellan olika verkstäder anser utredningen emellertid det vara väsentligt att verkstadsledningen i central in-

stans, som f. n. är splittrad på olika enheter inom materielverket, förs samman till en för verket gemensam verkstadsavdelning.

Verkstadsutredningen vill med sitt förslag uppnå att man inom materielverket på verkstadssidan får en enhetlig ledning som, bl. a. med hjälp av stabsorgan och andra gemensamma organ, kan säkerställa en enhetlig syn på vitala frågor och tillämpa enhetliga kriterier för långsiktig planering, resursavvägning, lönsamhet och budgetering m. m. Genom ett gemensamt utnyttjande av vissa för verkstadsdriften gemensamma servicefunktioner bör det enligt utredningen vara möjligt att göra rationaliseringsvinster. Utredningen nämner som exempel på dylika funktioner ekonomi, avtal, personal, skyddsfrågor, arbetsstudier och byggnadsnormer.

Verkstadsavdelningen skall enligt förslaget överta den centrala ledningen av krigsmaktens förbandsbundna verkstäder. Verksamheten är i den föreslagna organisationen under en chef fördelad på fem enheter, nämligen en verkstadsplanering, en rationaliseringsenhet, en anläggnings- och utrustningsenhet, en ekonomienhet samt en personal- och organisationsenhet. Personalbehovet beräknar utredningen till 66 tjänster med följande fördelning på respektive enheter.

Chef	1
Verkstadsplaneringen	6
Rationaliseringsenheten	28
Anläggnings- och utrustningsenheten	12
Ekonomienheten	7
Personal- och organisationsenheten	12

Rationaliseringsenheten bedöms efter några år kunna minskas med 8—9 personer, huvudsakligen genom delegering av arbetsuppgifter och viss personalomflyttning till regionala och lokala instanser. På sikt beräknas också ekonomienheten kunna minskas något, när de nya ekonomisystemen har införts och vunnit stadga.

Inom verkstadsavdelningen skall verkstadsplaneringen enligt förslaget svara för policy och målsättning för samt långsiktig inriktning av verkstadsfunktionerna inom krigsmakten m. m. Rationaliseringsenheten skall bl. a. samordna rationaliseringsverksamheten på verkstadsområdet samt biträda regionala och lokala organ i deras rationaliseringsarbete. Anläggnings- och utrustningsenheten skall vara sammanhållande för byggnadsfrågor, större anskaffningar av maskiner, verktyg och annan utrustning samt verkstadsförrådsfrågor. En huvuduppgift för ekonomienheten blir att svara för den centrala ekonomiska uppföljningen av verkstadsdriften. Personal- och organisationsenheten slutligen skall bl. a. svara för avtalsfrågor, samordna den verkstadstekniska utbildningen av verkstädernas personal, handlägga verkstadsavdelningens interna personalfrågor samt svara för expeditionstjänsten och intendentsfunktionen inom avdelningen.

En omorganisation enligt utredningens förslag får till följd att arméma-

terieförvaltningens verkstadsavdelning, marinmaterieförvaltningens verkstadsbyrå, flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning och administrativa avdelningens centralplanering reduceras med sammanlagt 80 tjänster. Konsekvenserna i personelhänseende för dessa enheter framgår närmare av följande tabell.

Verkstadsorgan	Personal	Därav för verkstadsledning	Till verkstadsavdelningen
Armématerieförvaltningen	130	40	29
Marinmaterieförvaltningen	30	20	19
Flygmaterieförvaltningen	300	15	15
Administrativa avdelningen	20	5	3
	480	80	66

Verkstadsavdelningens inplacering i materielverket är enligt utredningen beroende av försvarets materielanskaffningsutrednings arbete. Om grundorganisationen behålls, anses avdelningens karaktär av gemensamt organ böra understrykas av att avdelningen placeras i en enhet som är inriktad på att handlägga frågor som är gemensamma för alla försvarsgrenar. Organiserar en underhållsavdelning för hela verket, bör verkstadsavdelningen enligt utredningen ingå i denna. Om så inte blir fallet anser utredningen, att förråds- och verkstadsfunktionerna bör hållas samman i en och samma huvudavdelning.

Utredningen förutsätter att omorganisationen sker successivt och att verkstadsavdelningen i avvaktan på resultatet av materielanskaffningsutredningens arbete ges en provisorisk karaktär. Den centrala verkstadsledningen föreslås organiseras med början den 1 juli 1970.

Verkstadsorganisationen på regional och lokal nivå

Verkstadsutredningen föreslår att en strukturrationalisering av försvarets förbandsbundna verkstäder genomförs i två skeden. Förslag läggs fram rörande åtgärder som bör genomföras under första skedet, medan utredningen nöjer sig med att lämna synpunkter på andra skedet. Förslagen beträffande första skedet omfattar

- erforderliga förbandsbundna verkstäder och deras storlek,
- samordning, huvudsakligen försvarsgrensvis, av verkstadsresurserna,
- organisation för underhåll av krigsmaktens telekommunikationsmateriel,
- centralisering av vissa arbeten samt
- utläggning av verkstadsarbete till enskilda företag.

Utredningen har inte funnit några omständigheter som talar mot en samordning militärområdesvis av all verkstadsverksamhet. Förutsättningarna för en sådan vidgad samordning anses därför böra undersökas

under det av utredningen föreslagna andra skedet. Undersökningen föreslås ske i form av försöksverksamhet som enligt utredningens mening bör ledas och genomföras av försvarets materielverk i samråd med överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna och försvarets rationaliseringsinstitut.

Arméns tygverkstadsorganisation är enligt utredningen lämplig och bör i princip behållas. De förslag som utredningen för fram avser endast vissa förändringar i tygverkstadsförvaltningarnas ledningsorgan och beträffande viss teknisk personal. Förändringarna innebär att tygverkstadsförvaltningen i princip vidareutvecklas till det organ inom militärområde (militärkommando), från vilket arméns staber och förband m. fl. kan beställa verkstadsarbeten, tekniska tjänster m. m. Utredningen anser vidare att tygverkstadsförvaltningarna bör kunna medverka vid den planläggning för motorreparationstjänsten som åvilar försvarsområdesbefälhavare samt att tygverkstadsförvaltningarna bör svara för viss kvalitetskontroll.

Tygverkstadsförvaltningarna föreslås bli förstärkta med en verkstadsdetalj för teknisk beredning, driftplanering, arbetsstudier och kvalitetskontroll samt med en tjänst för krigsplanläggning. Vidare bör enligt utredningen de kontrolltygverkmästare, som f. n. är placerade vid tygförvaltningarna, och tygförvaltningarnas inköpsgrupper föras över till tygverkstadsförvaltningarna. Utredningens förslag innebär, att 17 nya tjänster inrättas vid tygverkstadsförvaltningarna medan 45 tjänster förs över från tygförvaltningarna.

Utredningen föreslår att antalet verkstäder vid armén skall vara 38, vilket innebär en ökning med fyra verkstäder jämfört med förhållandena den 1 juli 1968. Ökningen betingas av vissa organisationsändringar inom armén. Personalstyrkan kan enligt utredningen minskas från totalt ca 1 830 till 1 785.

Vid marinen föreslås antalet 1. klass verkstäder bli oförändrat sex men den produktiva personalen föreslås minskad från ca 880 till sammanlagt 710 man.

Enligt utredningen bör de delar av kustartilleriförsvarens servicegrupper, som utför underhållsarbete av samma typ som verkstäderna, inlemmas i respektive verkstad vid Stockholms kustartilleriförsvaret, Gotlands kustartilleriförsvaret och Blekinge kustartilleriförsvaret.

Viss regional samordning föreslås inom Östra, Södra och Västra militärområdena, som vart och ett har två marina verkstäder (motsvarande). För Östra militärområdet föreslås sålunda, att verkstadsavdelningen vid Ostkustens örlogsbas och verkstaden vid Stockholms kustartilleriförsvaret bildar en administrativ enhet med verkstadschefen vid örlogsbasen som chef och med en platschef placerad vid kustartilleriförsvaret för den direkta ledningen av verkstaden där. Inom Södra militärområdet bör Blekinge kustartilleriförsvarets verkstad och servicegrupperna inom Sydkustens örlogsbas underställas en verkstadschef, placerad vid kustartilleriförsvaret. På sam-

ma sätt bör inom Västra militärområdet verkstadsavdelningen vid Västkustens örlogsbas och servicegrupperna vid Göteborgs kustartilleriförsvär underställas en verkstadschef, placerad vid örlogsbasen.

Inom varje berört militärområde kommer genom dessa organisationsändringar att finnas endast en marin verkstadsledning. Omorganisationen bör enligt utredningen åläggas chefen för marinen i samarbete med försvarets materielverk.

Vad gäller flygvapnets verkstadsresurser har utredningen var för sig behandlat resurserna för flyg- och bastjänsten respektive resurserna för service och underhåll av marktelematerielen. De förstnämnda resurserna benämner utredningen flottiljverkstäder, under det att de sistnämnda kallas resurser för underhåll av marktelemateriel.

Antalet flottiljverkstäder för här avsett ändamål är 16, sedan beslut nu har fattats att Södertörns flygflottilj (F 18) i Tullinge skall avvecklas som jaktflottilj (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282). Ytterligare två förband har föreslagits till indragning, nämligen Roslagens flygkår (F 2) i Hägernäs och Svea flygkår (F 8) i Barkarby. Utredningen redovisar därför i sitt förslag endast 14 flottiljverkstäder. Det föreslagna personalbehovet i relation till prognostiserad verksamhet är 990 man, vilket innebär en minskning med ca 150 man av nuvarande personalstyrka.

Utredningen föreslår en samordning sektorvis av ledning, administration och produktion inom den nuvarande flottiljverkstadsorganisationen. Det föreslås ankomma på chefen för flygvapnet att i samråd med försvarets materielverk närmare utforma organisationen med beaktande av utredningens förslag.

För underhåll av marktelemateriel föreslår utredningen en förbandsbunden teleunderhållsorganisation under ledning av försvarets materielverk och en icke förbandsbunden organisation för arbeten av central karaktär, administrerad av förenade fabriksverken. Den senare avses också kunna ställa regionalt placerade verkstadsresurser till den förras förfogande. För den förbandsbundna verksamheten föreslås dels organ för den verkställande underhållsverksamheten — teleservicebaser — dels organ för att biträda ansvariga chefer med driftövervakningen — nät driftövervakningskontor.

Utredningen föreslår att tre teleservicebaser (TSB) organiseras. De föreslås bildas av de nuvarande regionala televerkstäderna — TV 2 i Hägernäs, TV 3 i Kallinge och TV 4 i Luleå — och de lokala bemanningarna vid stridsledningsanläggningarna samt de regionala televerkstäderna vid centrala verkstäderna i Arboga (CVA) och Malmslätt (CVM) och vid televerkstaden i Göteborg (FTG). Utredningen föreslår också att ansvaret för drift och underhåll av telematerielens kraft- och ventilationsutrustningar förs över till TSB-organisationen från fortifikationsförvaltningen.

TSB-organisationen är verksam med underhåll på linjen och omfattar dels en gemensam replipunkt för respektive område — teleservicebasen — dels underställda filialer och lokala bemanningar vid vissa anläggningar som ständigt är i drift.

Den föreslagna utformningen av TSB-organisationen framgår av följande sammanställning.

Benämning	Ansvarsområde	Organisations- tillhörighet	Placering t.v.	Antal man
Sydsvenska teleservicebasen (TSBS)	Södra och Västra militärområdena	Skånska flyg- flottiljen (F 10)	Kallinge	272
Mellansvenska teleservicebasen (TSBM)	Östra militärområ- det och Bergslagens militärområde	Västmanlands flygflottilj (F 1)	Hägernäs	270
Nordsvenska teleservicebasen (TSBN)	Nedre Norrlands och Övre Norrlands militärområden	Norrbottens flyg- flottilj (F 21)	Luleå	124

Den totala personalstyrkan (tjänstemän och arbetare) föreslås bli be-
gränsad till högst 675 man. Utredningen räknar med att den föreslagna or-
ganisationen möjliggör att en annars nödvändig personalökning inte kom-
mer att behövas. Denna personalökning skulle medföra ett ökat anslags-
behov om ca 6 milj. kr. per år.

För övervakning av krigsmaktens gemensamma sambandsnät föreslås
regionala nätdriftövervakningskontor i vart och ett av de tre teleservice-
basområdena och ett centralt nätdriftövervakningskontor. Utredningen be-
räknar att det behövs fyra man vid det centrala kontoret och två man vid
varje regionalt kontor.

Utredningen föreslår att vissa verkstadsarbeten centrali-
seras till en eller ett fåtal verkstäder inom landet eller till en verkstad
inom varje militärområde. Förslag om centralisering lämnas bl. a. beträf-
fande motoraggregat, optisk materiel, handvapenmateriel och lättare pjäs-
materiel. Härutöver föreslår utredningen att sadelmakeriarbeten centralise-
ras till en verkstad i anslutning till förenade fabriksverkens tvätteri i Lång-
sele.

En samordning militärområdesvis av försvarsgrenarnas
verkstadsresurser sker f. n. främst på vapen- och motorfordonsområdena.
Denna samordning bör enligt utredningen vidgas och samtidigt utökas till
att omfatta även andra materielslag.

Försvarets utnyttjande av privata företag för reparation
och underhåll av försvarsmateriel har kartlagts. Utredningen föreslår viss
omfördelning i samband med omläggningen av underhållet av krigsmak-
tens marktelemateriel samt överföring av vissa arbeten till statliga verk-
städer.

Underhåll av civilförsvarets telemateriel

Utredningens kartläggning av civilförsvarets teleunderhållsbehov har visat att detta behov är begränsat och kräver en relativt liten arbetsinsats. Utredningen föreslår att telefonmaterielen liksom nu underhålls av televerket under det att Svenska Radio AB tills vidare förordas för underhåll av radiomaterielen.

Ekonomisystem

Utredningen föreslår att den s. k. totalkostnadsprincipen tillämpas vid krigsmaktens verkstäder och förordar att det uppdras åt överbefälhavaren eller särskilda experter att studera frågan om hur man skall få kostnadsansvaret inom bl. a. verkstäderna att omfatta även kapitalkostnader.

Tidsplan

Utredningen föreslår att det centrala verkstadsledningsorganet organiseras den 1 juli 1970. Från samma tidpunkt bör även övriga under skede 1 föreslagna organisatoriska förändringar och andra åtgärder successivt genomföras. Anpassningen av personalstyrkan till den av utredningen förordade storleken föreslås ske successivt i takt med förekommande personalavgångar. Skede 2 — försöksverksamheten — bör enligt utredningen påbörjas så snart den under skede 1 genomförda organisationen har vunnit stadga.

Remissyttranden**Allmänt**

Huvudparten av remissinstanserna anser att utredningen är en värdefull strukturundersökning som är väl ägnad att läggas till grund för en successiv omorganisation av försvarets verkstadsfunktion. Flera instanser pekar dock på att utredningen i överensstämmelse med sina direktiv främst har behandlat fredsproblemen. De krigsorganisatoriska konsekvenserna måste därför enligt många remissinstanser belysas ytterligare innan beslut fattas. Likaså understryks från flera håll sammanhanget med andra pågående utredningar, vilkas resultat bör avvaktas innan bindande delbeslut fattas.

Personalorganisationerna framhåller att konsekvenserna på personalsidan måste belysas ytterligare. I anslutning därtill understryks betydelsen av att lokala företagsnämnder etc. hålls orienterade och ges tillfälle att framföra sina synpunkter.

Verkstädernas indelning och organisationstillhörighet

Verkstadsutredningens förslag till indelning av försvarets verkstäder i förbandsbundna och icke förbandsbundna samt dess för-

slag rörande huvudmannaskapet biträds av *överbefälhavaren* och *försvarets materielverk*.

I huvudmannafrågan framhåller *chefen för armén* att militärområdes tygverkstadsförvaltning med tillhörande verkstäder är underställd vederbörlig militärbefälhavare. Arméchefen anser det betydelsefullt att militärbefälhavarens ställning i förhållande till materielverket och tygverkstadsförvaltningen inte ändras. *SALF* anser att den centrala ledningen av försvarets alla verkstadsresurser bör samordnas under en central verkstadsgrupp och organisatoriskt placeras vid förenade fabriksverken.

Central verkstadsledning

Remissvaren är i allmänhet mycket positiva till förslaget att inrätta ett centralt verkstadsledningsorgan inom materielverket. Det är egentligen endast försvarsgrenscheferna som företräder en mindre bestämd uppfattning på denna punkt. *Chefen för armén*, som finner en enhetlig teknisk-ekonomisk ledning i central instans av krigsmaktens verkstads-tjänst rationell såväl från effektsynpunkt som för en gemensam grundsyn på viktiga underhållsfrågor, tillstyrker i princip en gemensam verkstadsledning genom en verkstadsavdelning inom materielverket. Under förutsättning att omorganisationen ger de rationaliseringsvinster som har utlovats har inte heller *chefen för marinen* något att erinra mot förslaget. Helt negativ är *chefen för flygvapnet* som emellertid är medveten om att rationalitetsskäl kan tala för att en verkstadsavdelning inrättas.

Det centrala ledningsorganets uppgifter berörs i några yttranden. *Försvarets rationaliseringsinstitut*, som förutsätter att materielverket ges möjlighet att direkt påverka verkstadsfunktionen på samtliga nivåer, anser att ledningsorganet bör ha i huvudsak de arbetsuppgifter utredningen angett. Enligt *riksrevisionsverket* bör det klart sägas ut att verkstadsavdelningen och under den de regionala verkstadsledningarna har ansvaret för driften, dvs. för det ekonomiska utfallet av verksamheten inom verkstadsorganisationen. Verket anser att varken materielförvaltningsutredningen eller verkstadsutredningen i detta avseende har klarlagt ansvarsfördelningen mellan verkstadsavdelningen och de tre materielförvaltande huvudavdelningarnas underhållsavdelningar.

Avdelningen bör enligt *chefen för flygvapnet* bli ett serviceorgan som tillgodoser respektive underhållsavdelningar med administrativa tjänster inom bl. a. avtals-, statistik- och ekonomiområdena. *TCO-S* utgår från att ansvaret för handläggning av personal- och utbildningsfrågor rörande verkstadsorganisationen skall åvila personalkårcheferna även sedan en gemensam verkstadsavdelning har inrättats.

Den föreslagna verkstadsavdelningens organisation kommenteras inte närmare av remissinstanserna. *Försvarets materielverk* tar emellertid

upp de organisatoriska konsekvenserna för berörda huvudavdelningar. Det är — framhåller materielverket — nödvändigt att för armématerieförvaltningen säkerställa en enhetlig handläggning av de objektanknutna underhållsproblemen gentemot den nya verkstadsavdelningen. Funktionen för underhållsledning inom armématerieförvaltningens verkstadsavdelning måste därför förstärkas och i anslutning därtill bör avdelningens benämning ändras till underhållsavdelning. Inom marinmaterieförvaltningen bör bildas en avvecklingsorganisation, som övergångsvis handhar löpande ärenden, tills den centrala verkstadsavdelningen har färdigorganiserats och underhållsorganisationen fastlagts. Vid flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning bedöms erforderliga justeringar bli relativt små.

Från flera håll påpekas att verkstadsdriften — liksom förrådsdriften — är en del av underhållsfunktionen och denna i sin tur av förbandsproduktionen. Det organisatoriska och tekniska underlaget för verkstadsdriften erhålls från de sakansvariga huvudavdelningarna, framhåller *överbefälhavaren*. Detta innebär att huvudavdelningarnas liksom försvarsgrenschefernas inflytande måste vara säkerställt. Det förutsätter vidare att enkla samverkanslinjer skapas mellan försvarsgrenscheferna, materielverkets försvarsgrensinriktade huvudavdelningar och verkstadsledningen.

För att säkerställa en god samordning av förbandsproduktionen inom armén, bl. a. anskaffning och utnyttjande av materiel, krävs enligt *chefen för armén* att underhållsfunktionen hålls samman. *Försvarets rationaliseringsinstitut* uttalar att den föreslagna verkstadsenheten utgör del av en framtida större enhet för underhåll eller vidmakthållande. Liknande synpunkter framförs av *riksrevisionsverket*.

Verkstadsavdelningens organisatoriska ställning bör enligt *försvarets materielanskaffningsutredning* bli provisorisk, så att inga bindningar skapas som t. ex. kan försvåra en ändrad organisationstillhörighet eller eventuell omlokalisering i samband med genomförandet av framtida förslag från utredningens sida. *Försvarets materielverk* uttrycker samma uppfattning. Enligt *försvarets rationaliseringsinstitut* bör förrådsenheten och verkstadsenheten — i avvaktan på materielanskaffningsutredningens förslag — ingå i samma huvudavdelning. *Riksrevisionsverket* anser liksom rationaliseringsinstitutet att en direkt under verkschefen stående underhållsavdelning som handhar ledningen av förråds- och verkstadsorganisationerna skulle vara den mest rationella lösningen.

Enligt *FCPF* gör utredningen ett uppenbart misstag när man markerar att avdelningen inte skall sortera direkt under verkschefen utan placeras i en enhet som är inriktad på att lösa gemensamma frågor för samtliga försvarsgrenar. Enligt förbundets mening är detta ett verkligt argument för att den skall underställas verkschefen direkt. Förbundet anser sig tidigare ha haft anledning att tala om nonchalant handläggning av arbetarfrågor

och kan mot den bakgrunden inte tillstyrka den av utredningen föreslagna sidoordningen.

Om det beräknade personalbehovet har remissinstanserna inte kunnat uttala sig med någon större grad av säkerhet. *Försvarets rationaliseringsinstitut* finner den föreslagna personaluppsättningen rimlig, medan *riksrevisionsverket* inte anser sig ha möjlighet att bedöma om den föreslagna organisationen är rätt avvägd. *Försvarets materielanskaffningsutredning* och *1968 års personalkategoriutredning* m. fl. anser sig inte heller ha underlag för bedömning av personalbehovet.

Chefen för armén föreslår en översyn av utredningens förslag rörande dimensioneringen av verkstadsavdelningen. Han utgår därvid från att avdelningen efter några år enligt utredningens förmenande skulle kunna minskas något genom delegering av arbetsuppgifter och viss personalomflyttning till regionala och lokala instanser. Det är enligt arméchefen angeläget, att de bl. a. från krigsförberedelsesynpunkt viktiga delegeringarna till regional nivå kan genomföras så tidigt och i så stor utsträckning som möjligt och helst före eller fr. o. m. den centrala verkstadsledningens tillkomst.

Försvarets rationaliseringsinstitut tar också upp delegeringsaspekten och konstaterar att någon redovisning av den totala tillgången på rationaliseringspersonal inte har lämnats i betänkandet. Vissa svårigheter att bedöma rimligheten i resursdimensioneringen föreligger därför enligt institutet, som saknar en redovisning av personal för utveckling av ADB-baserade system. Institutet uttalar också tveksamhet beträffande lämpligheten att splittra rationaliseringsresurserna i alltför små organisationsenheter. Rationaliseringsresurserna måste nämligen — hävdar institutet — smidigt kunna anpassas allteftersom tyngdpunkten i rationaliseringsarbetet ändras inom organisationen.

Vid armématerieförvaltningens verkstadsavdelning finns — påpekar *SR* — tre tjänster för tygofficerare. Det framgår inte av betänkandet hur dessa tjänster kommer att föras över till den nya centrala verkstadsledningen. *SR* förutsätter att dessa tjänster — i avvaktan på personalkategoriutredningens förslag — förs över till den nya organisationen och förbehålls tygofficerare, eftersom dessa har lämplig utbildning för arbetsuppgifter inom underhållsplanerings- och krigsreparationsområdet.

Personal- och organisationsenheten är enligt *SACO* inte tillräckligt dimensionerad för att klara handläggningen av alla de allmänna personalfrågor, utbildnings- och avtalsfrågor som kommer att hänföras dit. *SACO* pekar på att så relativt tidskrävande frågor som tolkning och tillämpning av kollektivavtal för det stora arbetarkollektiv det här blir fråga om skall handläggas av endast tre tjänstemän. Dessa frågor har hittills handlagts särskilt av varje vapenslag. *SACO* anser att utredningen har föreslagit en väl kraftig nedskärning av personalstyrkan inom denna enhet.

Försvarets materielverk föreslår, att materielverket får i uppdrag att svara för omorganisationens genomförande. Materielverket föreslår vidare att verkstadsavdelningen inrättas den 1 juli 1970 men att tjänsterna tillsätts successivt i sådan takt att verksamhetens bedrivande inom berörda områden under omorganisationen inte onödigtvis hämmas.

Riksrevisionsverket som förutsätter att verkschefen får utforma organisationen i detalj anser att det bör ankomma på verkstadsavdelningen att inom materielverket förbereda och genomföra alla övriga reformer inom verkstadsorganisationen. Verkschefen bör enligt riksrevisionsverket ha frihet att övergångsvis förstärka verkstadsavdelningen med den personal som behövs för att genomföra reformer i verkstadsorganisationens administration.

Eftersom materielverkets organisation är föremål för utredning, bör resultatet av denna enligt *Svenska Teknologföreningen* avvaktas, innan definitivt beslut fattas om verkstadsavdelningens ansvarsområde, interna organisation och inplacering i verket.

Verkstadsorganisationen på regional och lokal nivå

Utredningens mening att man som slutmål i en andra etapp kan se en samordning militärområdesvis av den förbandsbundna verkstadsverksamheten och förslaget att förutsättningarna för en sådan samordning skall undersökas genom bl. a. försök biträds av *försvarets materielverk*, som dock understryker att försöken måste förberedas noggrant. *Överbefälhavaren* anser att underlag ännu inte föreligger för att ta ställning till denna principfråga. Den närmare utformningen är bl. a. beroende av den blivande lägre regionala ledningsorganisationen inom marinen och flygvapnet. Militärbefälhavarnas framtida förvaltningsansvar inom marinens och flygvapnets område måste också granskas ytterligare. *Överbefälhavaren* avstyrker därför att beslut om försök fattas innan förutsättningarna för den föreslagna samordningen har undersökts ytterligare.

Cheferna för marinen och flygvapnet uttalar starka tvivel om möjligheterna att nå vinster genom ytterligare produktionssamordning inom militärområde. *Chefen för armén* anser däremot att en samordning militärområdesvis är angelägen med hänsyn till krigsförhållanden och krigsberedskap. Han föreslår en kompletterande undersökning i syfte att samordna verkstads tjänsten inom militärområdena och ledningen av denna tjänst redan under det av utredningen föreslagna skede 1.

Även *riksrevisionsverket* förordar att principbeslut nu fattas om att inrätta regionala verkstadsledningsorgan under vilka verkstäderna inordnas. De regionala organens ställning i förhållande till materielverket och respektive militärbefälhavare bör enligt verket vara densamma som nu gäller för arméns tygverkstadsförvaltningar.

Förutsättningarna för ledningsorganisationens struktur och verkstadsresursernas lokalisering kan enligt *försvarets rationaliseringsinstitut* påverkas av pågående utredningar om lägre regional ledning och rationella utbildningsenheter. De speciella förhållandena på Gotland talar dock enligt institutets mening för att beslut om en samordnad verkstadsorganisation för militärkommandot fattas snarast. Sammanhanget med andra pågående utredningar påtalas också av *försvarets fredsorganisationsutredning* som dock anser att samordning av verkstadsresurserna på sikt bör ske över försvarsgrensgränserna.

Verkstadsutredningens uppfattning att *arméns verkstadsorganisation* är lämplig biträds av de flesta remissinstanserna.

Förslaget att militärområdenas tygverkstadsförvaltningar skall medverka i den planläggning för motorreparationstjänsten som åvilar respektive försvarsområdesbefälhavare avstyrks av *överbefälhavaren, chefen för armén, försvarets materielverk* och *överstyrelsen för ekonomiskt försvar*. Denna planläggningsuppgift bör enligt dessa remissinstanser fortfarande åvila militärbefälhavare och försvarsområdesbefälhavare. Materielverket anser att det är för tidigt att yttra sig om huruvida organisationen är tillräcklig för det kontinuerliga arbetet med tygverkstadsförvaltningarnas egen krigsplanläggning och tar inte ställning till en utökning av förvaltningarnas resurser för detta ändamål.

Chefen för armén avvisar med instämmande av *överbefälhavaren, försvarets materielverk* och *försvarets rationaliseringsinstitut* tanken att tygförvaltningarnas inköpsgrupper och redovisningsdelar förs över till tygverkstadsförvaltningarna. Materielverket och rationaliseringsinstitutet anser att man bör avvakta resultatet av pågående utredning om reservdelförsörjningen.

Utredningens åsikt att i princip all mästar- och teknikerpersonal inom militärområde bör föras över till tygverkstadsförvaltningen biträds av *försvarets rationaliseringsinstitut*. *Försvarets materielverk* understryker behovet av att ledningsorganisationen förstärks främst beträffande teknisk beredning, driftplanering, arbetsstudier och kvalitetskontroll men avstyrker att i princip all mästar- och teknikerpersonal inom militärområde förs över till tygverkstadsförvaltningen. *Chefen för armén* anser — med instämmande av *överbefälhavaren* — att den förebyggande materielvården och därmed sammanhängande utbildning skulle eftersättas, om utredningens förslag genomfördes. Han avstyrker därför att mästar- och teknikerpersonalen samt kontrolltygverkmästarna förs över. *TCO-S* delar inte heller utredningens uppfattning utan menar att förslagen i chefens för armén teknikerutredning bör vara normgivande.

Överbefälhavaren anser att vissa personalbesparingar kan erhållas genom en sammanslagning militärområdesvis av *marinens verkstäder* men föreslår, liksom *chefen för marinen*, att frågan med hänsyn till de

krigsorganisatoriska konsekvenserna studeras ytterligare, bl. a. i samband med försvarets rationaliseringsinstituts översyn av örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens förvaltningar. *Försvarets materielverk* biträder en driftteknisk och driftekonomisk samordning som bör åläggas endera av verkstadscheferna men anser att verkstäderna med hänsyn till de krigsorganisatoriska konsekvenserna bör vara underställda respektive militära chefer.

Försvarets rationaliseringsinstitut biträder förslaget om en sammanslagning av de marina verkstäderna i Södra och Västra militärområdena. Institutet anser däremot att beslut om sammanslagning av verkstadsenheterna vid Ostkustens örlogsbas och Stockholms kustartilleriförsvaret bör anstå i avvaktan på resultatet av pågående utredningar. Med hänsyn till att chefen för Stockholms kustartilleriförsvaret även är försvarsområdesbefälhavare antyds en alternativ lösning genom att kustartilleriförsvarets verkstad slås samman med arméns verkstad i Norrtälje.

Karlskronavarvet AB påtalar, i likhet med *chefen för marinen*, de särskilda organisatoriska förhållandena i Karlskrona. Varvet förklarar sig berett att överta all militär verkstadsverksamhet i staden. En sådan lösning skulle på sikt medföra ett investeringsbehov. Varvet anser emellertid inte att den geografiska spridning av enheterna som till början kan bli aktuell verkar avskräckande.

Verkstadsutredningens förslag att marina servicegrupper med arbetsuppgifter av karaktär verkstadstjänst förs över till verkstadsorganisationen biträds av *försvarets rationaliseringsinstitut*. Vad beträffar den personella omfattningen föreslås dock att resultatet av institutets översyn av förnödenhetsförvaltningen vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret avvaktas. *Överbefälhavaren*, *chefen för marinen* och *försvarets materielverk* biträder uppfattningen att renodlad verkstadsverksamhet med produktiv inriktning bör föras över till verkstadsorganisationen. De framhåller emellertid att servicegrupperna har vidare uppgifter bl. a. i samband med systemkontroll och funktionsprov. De föreslår också att resultatet av rationaliseringsinstitutets översyn avvaktas.

Karlskronavarvet AB anser att det saknar betydelse om servicegrupperna vid Sydkustens örlogsbas tillhör varvet eller örlogsbasen men att samordningen skulle bli betydligt mer komplicerad om de förs över till Blekinge kustartilleriförsvarets verkstadsorganisation.

Beträffande flygvapnets verkstadsorganisation framhåller *överbefälhavaren* att sektorchefens ställning och uppgifter är beroende av hur den lägre regionala ledningen utformas. *Överbefälhavaren* menar att den av utredningen antydda lösningen — samordning militärområdesvis — i framtiden kan komma att visa sig lämplig men att samordning sektorvis bör övervägas som ett första steg. Han biträder därför förslaget att chefen för flygvapnet i samråd med försvarets materielverk får belysa frågan i samband med det fortsatta utredningsarbetet. *Chefen för flygvap-*

net accepterar i princip en begränsad samordning sektorvis men ifrågasätter värdet av en sådan åtgärd beroende på att de flygvapenenheter där samordning kan ske är få. *Försvarets materielverk* förutsätter att ytterligare beredning får göras.

Försvarets fredsorganisationsutredning som allmänt påtalar sammanhanget med andra pågående utredningar och på sikt ser en samordning av verkstadsresurserna över försvarsgrensgränserna anser att det är tveksamt om sektorindelningen är lämplig grund för samordning.

Förslaget att organisera teleservicebaser och nät driftövervakningskontor och att föra över vissa enheter från förenade fabriksverken och Telub AB till teleservicebasorganisationen tillstyrks av *överbefälhavaren*. Han är däremot inte beredd att tillstyrka ändrad organisation i de delar som berör fortifikationsförvaltningen. Överbefälhavaren framhåller — liksom *cheferna för armén* och *flygvapnet* — att telekommunikationerna är av avgörande betydelse för militära chefers möjligheter att leda verksamheten. Den trafikmässiga driftövervakningen måste därför utövas av överbefälhavaren och militärbefälhavarna, vilket innebär att de föreslagna nät driftövervakningskontoren bör styras av de operativa cheferna även om de inledningsvis kan anknytas till sektorchefs uppehållsplats. Det verkställande underhåll som avses utövas av teleservicebaserna kan däremot enligt överbefälhavaren ledas av och vara underställt annan än den operativa chefen. Överbefälhavaren anser att det kan vara lämpligt att i ett första steg ålägga en sektorförvaltningsmyndighet per region den uppgiften. Han framhåller emellertid att frågan om ledningen och ansvaret för verksamheten har starkt samband med den kommande lägre regionala ledningsorganisationen. Överbefälhavaren föreslår därför att fortsatta undersökningar för att nå en lämplig lösning grundas på en strävan till samordning militär-områdesvis.

Fortsatta utredningar föreslås också av *försvarets materielverk* som i princip biträder verkstadsutredningens förslag.

Utredningen har enligt *fortifikationsförvaltningen* granskat och bedömt endast markeletekniska problem i de delar som berör fortifikationsförvaltningens ansvarsområde. De föreslagna åtgärderna sägs ha betydande konsekvenser även inom andra områden som fortifikationsförvaltningen har ansvaret för. Förvaltningen avstyrker därför att vissa resurser för drift och underhåll av kraftförsörjnings- och ventilationsutrustningar förs över till den nya organisationen för markeleunderhåll.

Försvarets rationaliseringsinstitut biträder principen med teleservicebaser. Institutet menar dock att materielverket centralt måste kunna reglera och följa underhållsverksamheten på försvarets telekommunikationer och anpassa beläggningen av olika slags kapacitet med hänsyn till skiftande operativa krav. Som ett alternativ till en regionalt administrerad teleservicebasorganisation skulle därför kunna tänkas att teleservicebaserna di-

rekt administrerades av materielverket. Tills vidare bör man emellertid följa utredningens förslag om regional administration. Institutet anser dock att lämpligheten av en förändring i den administrativa anknytningen bör studeras i samband med en omprövning av lokaliseringen av teleservicebaserna.

Förenade fabriksverken ansluter sig till förslaget principiella innebörd men framför synpunkter på att enheter från fabriksverken förs över till teleservicebasorganisationen. Fabriksverken har den uppfattningen att underhållet har fungerat fullt tillfredsställande sedan de centrala verkstäderna fördes över till fabriksverken från dåvarande flygförvaltningen. Med hänsyn härtill föreslås att televerkstäderna skall vara kvar inom fabriksverken och att förbanden liksom hittills beställer erforderligt underhållsarbete vid dessa verkstäder. Härigenom skulle också enligt fabriksverkens mening förutsebara svårigheter från personalsynpunkt undvikas. *Telub AB* anför motsvarande synpunkter i fråga om televerkstaden i Göteborg.

TCO-S framhåller de stora olägenheter som ett överförande av enheter mellan olika huvudmän medför på personalsidan. Trots detta anser *TCO-S* att utredningens förslag bör kunna läggas till grund för principbeslut. *TCO-S* förutsätter därvid att successiva ändringar görs på personalsidan. Förbundet utgår vidare från att de ytterligare översyner som behövs snarast kommer till stånd för att de anställda skall få bättre möjligheter att överblicka sin situation.

Televerket påpekar att många fasta anläggningar inrymmer teleutrustning dels för gemensamt bruk, dels för särskilda ändamål. För delar av den gemensamma utrustningen måste underhållet fortfarande ombesörjas av televerket. Verket avser också att i egen regi underhålla sådan särskild utrustning som har anskaffats för dess behov i krig. Om underhållsuppgifterna i fråga om krigsmaktens fasta anläggningar skall ändras, menar därför televerket att en klar fördelning måste fastställas mellan å ena sidan krigsmaktens och å andra sidan televerkets och övriga intressenters underhållsansvar för särskild teleutrustning. Vidare måste en klar gräns dras mellan krigsmakten och televerket i fråga om underhållet av gemensamma utrustningar inom fjärrskriftnäten. Televerket anser vidare att det från samverkanssynpunkt är viktigt att den regionala indelningen blir så enhetlig som möjligt. Därför föreslås att en indelning på sex teleservicebasområden i krig övervägs.

Huvudparten av remissinstanserna är kritiska mot utredningens metodik att maximera personalbehovet vid verkstäderna. *Försvarets materielverk* kan inte biträda principen, eftersom verket måste ha möjlighet att på ett smidigt och effektivt sätt anpassa verkstadsresursernas storlek till varierande behov. Materielverket finner dock storleksordningen av de föreslagna personalstyrkorna riktig och föreslår att de tills vidare används som riktvärden.

Med hänsyn till att samtliga produktionsförhållanden vid verkstäderna inte har undersökts ifrågasätter *riksrevisionsverket* om utredningens förslag till maximistyrkor är tillräckligt underbyggt för att utgöra underlag för beslut. Enligt verkets mening bör det ankomma på verkstadsorganisationens ledning att analysera produktiviteten. Möjligheterna att utföra sådana analyser blir avsevärt bättre sedan programbudgetering och det av utredningen föreslagna ekonomisystemet har införts. I avvaktan på att denna utveckling ger bättre underlag för dimensionering av verkstädernas storlek bör enligt *riksrevisionsverket* de av utredningen föreslagna personalramarna godtas som riktvärden. Liknande synpunkter redovisas av *försvarets materielanskaffningsutredning*.

Även *TCO-S* hänvisar till osäkerheten i prognosunderlaget och framhåller att ramarna vid behov måste få överskridas. Ett sådant behov bedöms föreligga redan nu för flottiljverkstädernas del. Dessa verkstäders personalbehov bör därför ytterligare ses över. *TCO-S* motsätter sig att civil arbetarpersonal därvid ersätts av flygtekniker.

FCPF förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att låta berörda lokala företagsnämnder granska utredningens förslag om verkstadsuppbyggnad och bemanning och att inga åtgärder vidtas dessförinnan.

Överbefälhavaren tillstyrker i princip utredningens förslag men utgår från att föreslagna maximistyrkor revideras med ledning av remissyttrandena. Överbefälhavaren framhåller också att personalens storlek måste kunna ändras snabbt för att anpassas till aktuellt behov. *Förenade fabriksverken* ifrågasätter om inte personalramarna är för stora och hänvisar till att extra underhållskapacitet kan beställas från fabriksverken och Telub AB.

Arbetsmarknadsstyrelsen konstaterar att utredningen föreslår att personalstyrkan skall reduceras i takt med förekommande avgångar. Trots detta understryker styrelsen vikten av att nedskärningarna sker med hänsyn till rådande arbetsmarknadsläge. Särskilt viktigt är detta enligt styrelsen på orter, t. ex. Fårösund och Boden, där arbetsmarknadsläget är sådant att även relativt små förändringar kan få negativa följder. *Arbetsmarknadsstyrelsen* hänvisar till en särskild skrivelse från *länsarbetsnämnden i Gotlands län* beträffande förhållandena i Fårösund.

Utredningens förslag om en ökad centralisering av vissa arbeten biträds av *chefen för armén*, *förenade fabriksverken* och *riksrevisionsverket*. Fabriksverken anser att betydande besparingar kan göras, om underhåll av krigsmaktens materiel i så stor omfattning som möjligt fördelas på huvudverkstäder inom fabriksverken och Telub AB.

Försvarets materielverk anser att en viss omfördelning från privata till statliga verkstäder av verkets uppdrag kan vara motiverad. Materielverket framhåller dock att affärsmässiga principer bör tillämpas vid val av leverantörer i den utsträckning som krigsberedskaps-

hänsyn och faktorer av liknande art tillåter. Även *riksrevisionsverket* och *Svenska Teknologföreningen* framhåller att det är angeläget att ta till vara de möjligheter till konkurrens från den öppna marknaden som står till buds. *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar* menar att en avveckling av underhållsarbeten vid civila företag kan få negativa följdverkningar från beredskapssynpunkt, eftersom antalet enheter med erfarenhet av krigsmateriel minskar.

Kritiska synpunkter beträffande nuvarande omfattning av de underhållsarbeten som läggs ut på privata företag framförs av *FCPF*. Förbundets uppfattning är att hela denna verksamhet skall ses över. Enligt förbundets mening har försvaret tillräckliga egna verkstadsresurser för att klara sina underhållsbehov.

När det gäller att genomföra utredningens förslag i denna del anser *TCO-S* att en ledningsgrupp bör tillsättas med uppgift att upprätta planer för vilka arbetsuppgifter och tider som skall gälla för omfördelningen.

Underhåll av civiltörsvarets telemateriel

I fråga om civiltörsvarets underhåll av telemateriel har *försvarets rationaliseringsinstitut* med hänsyn till existerande garantiavtal inte något att erinra mot utredningens förslag att Svenska Radio AB väljs för det verkställande underhållet av radiosystemen i fred. Institutet anser emellertid att man på sikt bör försöka åstadkomma en samordning mellan krigsmaktens och civiltörsvarets resurser.

Civiltörsvaretsstyrelsen har inte något att erinra mot utredningens förslag.

Televerket anför att en kommitté med representanter från civiltörsvaretsstyrelsen och televerket tillsattes år 1963 med uppgift att undersöka i vilken utsträckning televerket kunde medverka i bl. a. underhåll av civiltörsvarets radiokommunikationssystem. Kommittén har i avvaktan på erfarenheterna av det garantiunderhåll som skall ombesörjas av Svenska Radio AB intill år 1973 ännu inte lagt fram något förslag beträffande underhållet av radiomaterielen. Televerket har därför ingen erinran mot utredningens förslag i denna fråga, men framhåller att starka skäl talar för att televerket framdeles bör svara för radiounderhållet, bl. a. med hänsyn till att verket f. n. svarar för underhållet av civiltörsvarets trådmateriel.

Riksrevisionsverket finner det inte rationellt att skapa en särskild organisation för det obetydliga underhåll som är förlagt till verkstäder utan föreslår att försvarets materielverk skall stå som leverantör av underhåll till civiltörsvaretsstyrelsen. Eventuellt utnyttjande av civila leverantörer föreslås materielverket få kalkylera och förhandla om på samma sätt som i fråga om krigsmaktens materiel.

Telub AB pekar på de rationaliseringar som kan erhållas genom en kombination av underhållet av civiltörsvarets och andra statliga myndigheters

materiel med annan radiomateriel som underhålls av bolaget. Telub AB föreslår därför att den statliga sektorn rekommenderas att genom förhandlingar träffa långsiktiga underhållsavtal med bolaget.

Svenska Radio AB biträder utredningens förslag att underhållet av civilförsvarets radioutrustningar sker genom att på lokal nivå utnyttja i civilförsvaret inskrivna tekniker och regionvis genom att använda Svenska Radio AB:s verkstäder.

Ekonomisystem

Försvarets materielverk biträder utredningens förslag beträffande tillämpning av totalkostnadsprincipen men framhåller att det är viktigt att det blir klarlagt vilka kostnader som skall innefattas i detta begrepp. Särskilda beredskapskostnader bör t. ex. enligt verkets mening inte ingå. Materielverket anser att den nu tillämpade redovisningen över diversemedelstitel är enkel och fungerar bra. Någon anledning att gå över till redovisning på särskild verkstadsfond finns därför inte enligt verket. *Förenade fabriksverken* förordar däremot redovisning på verkstadsfond och understryker vikten av att totalkostnadsprincipen tillämpas, varvid samtliga kapitalkostnader bör inräknas i totalkostnaderna.

Försvarets rationaliseringsinstitut ansluter sig i huvudsak till utredningens förslag. Institutet påpekar att en konsekvent tillämpning av totalkostnadsprincipen innebär att kostnader för ledningsorgan i central och regional instans skall ingå i kostnaden för verkstadsdriften. Institutet finner en sådan ordning möjlig redan från den 1 juli 1970 under förutsättning att nuvarande system med drifttitel behålls. Institutet räknar vidare med att frågan om kapitalkostnadernas redovisning uppmärksammas i det fortsatta arbetet med försvarets planerings- och ekonomisystem och att därvid även en lösning med redovisning över särskild verkstadsfond prövas. Även *försvarets fredsorganisationsutredning* menar att kostnaderna för den centrala ledningen bör kalkyleras in i totalkostnaderna.

Överbefälhavaren anmäler att utredningens synpunkter skall beaktas i det fortsatta arbetet med nytt planerings- och ekonomisystem. *Försvarets civilförvaltning* föreslår att den av försvarskostnadsutredningen föreslagna särkostnadsprincipen tillämpas med de modifieringar som har föreslagits av en ledamot i utredningen. *Riksrevisionsverket* biträder däremot verkstadsutredningens förslag.

Departementschefen

1966 års verkstadsutredning föreslog i sitt första betänkande nya riktlinjer för underhåll av försvarets tygmateriel m. m. Betänkandet innehöll också förslag om verkstädernas indelning och organisationstillhörighet samt om

dåvarande försvarets fabriksverks, numera förenade fabriksverkens, medverkan som samordnande organ för de s. k. icke förbandsbundna verkstäderna.

Utredningen har under sitt fortsatta arbete övervägt ytterligare åtgärder för att göra underhållsverksamheten rationell. I det nu avgivna betänkandet lämnas förslag rörande omfattningen av försvarets verkstäder och vilka av dessa som bör betraktas som förbandsbundna och om samordning av olika verkstäders verksamhet. Utredningen har kartlagt omfattningen av de underhållsarbeten som läggs ut på enskilda företag och föreslår en viss omfördelning av dessa arbeten. I betänkandet redovisas också civilförsvarets behov av underhåll av telemateriel. Detta är enligt utredningen begränsat och bör ombesörjas på i huvudsak samma sätt som nu. I övrigt behandlas ledningen av de förbandsbundna verkstäderna på central och regional nivå samt ekonomisystem för försvarets verkstäder.

Vad först angår utredningens förslag rörande verkstädernas indelning och organisationstillhörighet vill jag framhålla att det är önskvärt att ett så klart kund—leverantörförhållande som möjligt skapas mellan beställaren, som i detta fall är försvarets materielverk, och leverantören av underhållsarbeten. Ett sådant förhållande erhålls bäst om den verkställande verkstadsorganisationen är organisatoriskt helt skild från materielverket. Jag delar emellertid utredningens uppfattning att bl. a. beredskapsaspekterna medför att det inom krigsmaktens organisation redan i fred behövs verkstäder som kan bilda stomme till krigsorganiserade underhålls- och verkstadsförband. Jag anser vidare att de förbandsbundna verkstäderna skall ledas centralt av försvarets materielverk. Jag vill emellertid understryka att de skall vara avpassade endast för att kunna bilda stomme till krigsförband och för att ge det omedelbara underhåll som är rationellt vid förbandens fredsutbildning. Vid de förbandsbundna verkstäderna skall sålunda inte utföras sådant arbete som utan olägenhet kan utföras vid icke förbandsbundna verkstäder.

Innan jag går in på verkstadsutredningens övriga förslag beträffande verkstadsorganisationen m. m., vill jag redovisa min syn på ledningsfrågorna.

Försvarets materielverk svarar för ledningen i central instans av de förbandsbundna verkstäderna. Den utövas där av armématerieförvaltningens verkstadsavdelning, marinmaterieförvaltningens verkstadsbyrå och flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning. Frågan om en längre gående samordning av verkstadsfunktionen på central nivå var aktuell våren 1968 då det blivande materielverkets organisation diskuterades. Som framgår av prop. 1968: 107 (s. 76) var jag inte då beredd att ta definitiv ställning till den centrala verkstadsledningens organisation utan ansåg att man på denna punkt borde avvakta resultatet av verkstadsutredningens arbete.

Verkstadsutredningen föreslår nu att verkstadsfunktionen inom mate-

rieverket skall föras samman till en för verket gemensam verkstadsavdelning. Remissinstanserna har i princip inte haft något att erinra mot utredningens förslag i denna del. I likhet med utredningen anser jag det väsentligt att verkstadsledningen i central instans får en bättre organisatorisk samordning. Genom en sådan samordning uppnår man dessutom — som framgår av utredningen — inte oväsentliga rationaliseringsvinster. Jag biträder alltså utredningens uppfattning att materielverkets ledningsresurser på verkstadsområdet bör föras samman till en för verket gemensam verkstadsavdelning. Jag återkommer med hemställan beträffande en sådan avdelning vid anmälan av anslaget Försvarets materielverk i det följande.

Som framgår av det föregående håller materielverkets organisation på att utredas av försvarets materielanskaffningsutredning. Detta bör emellertid inte lägga hinder i vägen för att nu genomföra den förordade organisationsändringen. I likhet med remissinstanserna anser jag att en för materielverket gemensam verkstadsavdelning bör inrättas den 1 juli 1970. Omorganisationen bör genomföras successivt.

Verkstadsutredningen beräknar personalbehovet för verkstadsavdelningen till 66 tjänster, vilket i förhållande till nuläget innebär en personalminskning med 14 tjänster. Utredningen anser att det på sikt bör vara möjligt att reducera antalet tjänster ytterligare. För egen del beräknar jag personalbehovet inledningsvis i den nya organisationen till 63 tjänster.

Omorganisationen får till följd att armématerieförvaltningens verkstadsavdelning, marinmaterieförvaltningens verkstadsbyrå, flygmaterieförvaltningens underhållsavdelning och administrativa avdelningens centralplanering reduceras med sammanlagt (37 + 23 + 16 + 4) 80 tjänster. Verkstadsbyrån vid marinmaterieförvaltningen bör därvid utgå som självständig enhet ur organisationen. Övriga enheter bör under en övergångstid behållas i huvudsak oförändrade men med en till följd av personalbortfallet krympt organisation. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till dessa och andra frågor som aktualiseras i samband med omorganisationen.

Jag vill här med några ord också beröra frågan om verkstadsavdelningens organisatoriska ställning. Vid remissbehandlingen har med eftertryck framhållits att verkstadsavdelningen provisoriskt bör ordnas in i materielverket i avvaktan på förslag från materielanskaffningsutredningens sida. Jag delar denna uppfattning. Om avdelningens provisoriska inplacering bör Kungl. Maj:t få bestämma.

Vad gäller ledningen på regional nivå har utredningen inte funnit några omständigheter som talar mot en samordning militärområdesvis av all verkstadsverksamhet. En sådan samordning bedöms dock inte kunna genomföras ännu. Ett av skälen härtill är att rutiner m. m. inom de tre försvarsgrenarnas verkstadsverksamhet är olika. Den av materielverket påbörjade samordningen i detta avseende bör därför avvaktas. Vidare bedöms frågan ha ett starkt samband med andra pågående ut-

redningar. Utredningen föreslår i stället att man nu i ett första skede gör en samordning försvarsgrensvis inom marinen och flygvapnet.

Flera remissinstanser ser på sikt en samordning militärområdesvis men framhåller att den närmare utformningen är beroende av bl. a. den blivande lägre regionala ledningsorganisationen. Militärbefälhavarnas framtida förvaltningsansvar inom marinens och flygvapnets område måste också granskas ytterligare. Chefen för armén och riksrevisionsverket anser dock att principbeslut om samordning militärområdesvis bör fattas nu.

För egen del har jag funnit att ledningsorganisationen under materielverket bör samordnas. En samordning militärområdesvis bör därvid i första hand prövas. Innan den kan genomföras skulle en begränsad samordning försvarsgrensvis kunna vara motiverad. En sådan sammanslagning bör emellertid inte heller genomföras omedelbart, eftersom dess närmare utformning är beroende av andra pågående utredningar. Vinsterna förefaller också — åtminstone inom flygvapnet — bli ganska små. Det torde därför vara bättre att redan nu starta en förstudie och senare — om så visar sig erforderligt — försök som syftar till en total samordning. Jag anser att materielverket bör få i uppdrag att göra denna förstudie i samråd med överbefälhavaren och försvarets rationaliseringsinstitut.

Arméns tygverkstadsorganisation är enligt utredningen i princip lämplig och bör tills vidare behållas. De förslag som utredningen för fram avser endast vissa förändringar i tygverkstadsförvaltningarnas ledningsorgan. Jag biträder förslaget att kontrolltygverkmästarna vid militärområdenas tygförvaltningar förs över till tygverkstadsförvaltningarna. Jag är däremot inte beredd att tillstyrka att tygförvaltningarnas inköpsgrupper och redovisningsdelar förs över. Materielverkets pågående översyn av reservdelsförsörjningen bör här avvaktas. Jag finner inte heller skäl föreligga att tillföra tygverkstadsförvaltningarna en tjänst för krigsplanläggningsuppgifter. Planläggning för motorreparationstjänsten i krig bör fortfarande åligga militärbefälhavare och försvarsområdesbefälhavare.

Vissa skäl talar för att tygverkstadsförvaltningarna får ökade resurser för driftplanering etc. Frågan härom behöver dock enligt min mening övervägas ytterligare.

Jag har inte något att erinra mot utredningens förslag att antalet verkstäder inom armén skall vara 38. Utredningen har föreslagit att personalstyrkan vid verkstäderna skall maximeras till 1 785 anställda. Huvudparten av remissinstanserna anser att personalstyrkan vid försvarets verkstäder inte bör låsas vid bestämda maximivärden. Bl. a. ifrågasätter riksrevisionsverket om utredningens förslag till maximistyrkor är tillräckligt underbyggt för att utgöra underlag för beslut. Enligt verkets mening bör det ankomma på verkstadsorganisationens ledning att analysera produktiviteten. Möjligheterna att utföra sådana analyser anses bli avsevärt bättre sedan det av utredningen föreslagna ekonomisystemet och programbudgetering

har införts. Jag delar riksrevisionsverkets uppfattning och anser att den av utredningen föreslagna personalramen tills vidare bör gälla som riktvärde. När det gäller att genomföra personalminskningarna kommer jag särskilt att uppmärksamma arbetsmarknadsläget på de berörda orterna.

Beträffande marinen s verkstadsorganisation biträder jag utredningens uppfattning att servicegrupper med arbetsuppgifter som har karaktären av produktivt verkstadsarbete bör tillhöra verkstadsorganisationen. I likhet med försvarets rationaliseringsinstitut anser jag dock att resultatet av institutets översyn av örlogsbasernas och kustartilleriförsvarens förnödenhetsförvaltning bör avvaktas innan beslut i frågan fattas.

Jag biträder också utredningens uppfattning att antalet marina 1. klass verkstäder fortfarande skall vara sex. Beträffande personalstyrkans storlek bör i likhet med förhållandena vid armén utredningens förslag gälla som riktvärde.

Vad gäller flygvapnets verkstadsresurser skiljer utredningen mellan resurser för flyg- och bastjänstens behov och resurser för service och underhåll av marktelematerielen. De förstnämnda resurserna benämner utredningen flottiljverkstäder under det att de sistnämnda kallas resurser för underhåll av marktelemateriel.

Verkstadsutredningen redovisar i sitt förslag 14 flottiljverkstäder. Antalet flottiljverkstäder och personalstyrkan vid dessa är beroende av de förslag om flygvapnets fredsorganisation som jag i annat sammanhang avser att förelägga Kungl. Maj:t. Ställning till denna fråga kan därför inte tas nu.

För underhåll av marktelemateriel föreslår utredningen en förbandsbunden teleunderhållsorganisation som administreras av försvarets materielverk och en icke förbandsbunden organisation för arbeten av central karaktär, administrerad av förenade fabriksverken. Den senare organisationen avses också kunna ställa regionalt placerade verkstadsresurser till den förras förfogande.

För den förbandsbundna verksamheten föreslås dels organ för den verkställande underhållsverksamheten — teleservicebaser (TSB) — dels organ för att biträda ansvariga chefer med driftövervakningen — nät driftövervakningskontor.

Utredningens förslag biträds av de flesta remissinstanserna. För egen del anser jag att förslaget innebär en förbättring av de f. n. oklara organisatoriska förhållanden inom markteleunderhållet. Principbeslut rörande TSB-organisationen bör därför fattas nu. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om organisationens närmare utformning m. m.

Beträffande överförandet av verkstadsenheter från fabriksverken och Telub AB till den nya organisationen har jag en något avvikande mening i förhållande till utredningen. De regionala televerkstäderna i Göteborg, Arboga (inklusive filial i Östersund) och Malmslätt (inklusive filial i Visby) ingår i verkstäderna FTG i Göteborg, CVA i Arboga och CVM i Malmslätt

som samtliga tillhör fabriksverken. Verksamheten vid de regionala televerkstäderna i Arboga och Malmslätt är organisatoriskt och funktionsmässigt tämligen väl skild från den övriga verksamheten vid berörd central verkstad. En överföring bedöms därför kunna ske utan organisatoriska olägenheter. Med hänsyn till personalsynpunkterna bör dock överförandet ske över en längre tidsperiod — förslagsvis tre år — och i nära samarbete mellan berörda verk och personalorganisationer.

Vid FTG i Göteborg är förhållandena något annorlunda. Vid denna verkstad bedrivs i dag underhåll av både förbandsbunden och icke förbandsbunden karaktär. Någon klar organisatorisk och funktionsmässig gräns mellan de två verksamheterna kan inte dras inom FTG. För att personalen skall utnyttjas på bästa sätt används den inom båda verksamheterna allt efter belastningsvariationerna. Verkstadsutredningens förslag innebär också att de kvarvarande uppgifterna för FTG skulle utgöras av udda och svårplanerade arbeten. Med hänsyn till dessa förhållanden avstyrker jag utredningens förslag beträffande FTG.

Beslut om ansvaret för drift och underhåll av telematerielens kraft- och ventilationsutrustningar bör anstå i avvaktan på försvarets rationaliseringsinstitutets utredning om organisationen vid försvarets fasta maskinanläggningar.

Jag biträder utredningens förslag om centralisering av vissa arbeten och förutsätter att de beaktas av försvarets materielverk i underhållsplanläggningen.

Försvarets utnyttjande av privata företag för reparation och underhåll av försvarsmateriel har kartlagts. Utredningen föreslår viss omfördelning i samband med omläggningen av krigsmaktens underhåll av marktelemateriel samt överföring av vissa arbeten till statliga verkstäder. Utredningen berör här en principiell fråga, nämligen om underhållsarbetena skall ske i en för detta ändamål särskilt etablerad statlig organisation eller lämnas ut till fri konkurrens på den öppna marknaden. Genom konkurrens kan visserligen kostnaderna pressas ned och de under senare tid ökade underhållskostnaderna, huvudsakligen orsakade av att mer komplex materiel tillförts organisationen, i någon mån minskas. Detta talar för att de statliga verkstäderna skall konkurrera med de enskilda på lika villkor. Å andra sidan föreligger ett önskemål att utnyttja de statliga investeringarna i verkstäder som huvudsakligen har utformats för underhåll av militär materiel och som av beredskapsskäl måste hållas i gång i fredstid. Inom denna sektor har således staten vissa fasta kostnader oavsett beläggningen vid verkstäderna. Detta förhållande måste väga tungt vid val mellan olika former att utföra underhållet. Enligt min mening kan någon generell regel inte formuleras för hur de beställande myndigheterna skall förfara utan beslut om var underhållsarbeten skall läggas ut måste fattas från fall till fall. Liksom fallet är i dag bör dock fleråriga avtal träffas mellan materielverket och

bl. a. förenade fabriksverken och Telub AB. Långtidsavtal med privata företag om underhållsverksamhet bör inte få träffas utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Jag delar utredningens uppfattning att de verkstäder vid förenade fabriksverken och Telub AB som avses bli huvudverkstäder för underhållet i ökad utsträckning bör anlitas för konsultuppdrag redan i samband med anskaffningen. Överläggningar i denna fråga bör snarast tas upp mellan materielverket och fabriksverken respektive Telub AB.

Den kartläggning som har gjorts av *civilförsvarets teleunderhållsbehov* har visat att detta behov är begränsat och kräver en relativt ringa arbetsinsats. Jag har inte något att erinra mot utredningens förslag i denna fråga.

Innan ställning tas till utredningens förslag till nytt *ekonomisystem* för försvarets verkstäder måste frågan om beräkning av kapitalkostnaderna utredas närmare. Om kostnaderna för den centrala ledningen skall räknas in i verkstadsorganisationens driftkostnader bör också undersökas. Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma om verkstädernas ekonomisystem.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för försvarets verkstadsorganisation som jag har förordat i det föregående.

Förbättrade värnpliktsförmåner

Vid försvarsbeslutet år 1968 avsattes 70 milj. kr. för att bl. a. förbättra de värnpliktigas förmåner under perioden t. o. m. budgetåret 1971/72. Inom ramen för detta belopp har från den 1 juli 1969 antalet fria värnpliktsresor för besök i hemorten under grundutbildning fördubblats, en viss mindre förbättring av ensamstående värnpliktigas familjebidrag förmåner genomförts och personalvården byggts ut (prop. 1969: 1 bil. 6 s. 148, 173 och 175, SU 4, rskr 4). Till årets riksdag har inom ramen för samma belopp föreslagits en ytterligare mindre förbättring av de ensamståendes familjebidrag förmåner och en ytterligare utbyggnad av personalvården (prop. 1970: 1 bil. 6 s. 135 och 159).

Jag föreslår att återstoden av de 70 milj. kr. som har avsatts till bl. a. förbättring av värnpliktsförmånerna används till att höja de värnpliktigas penningbidrag. Dessa höjdes senast den 1 juli 1967 i samband med en allmän översyn av förmånssystemet för de värnpliktiga (prop. 1967: 110 s. 8, SU 102, rskr 250). Höjningen bör bli en krona för dag för alla värnpliktiga under alla former av tjänstgöring. Höjningen bör gälla också de vapenfria tjänstepliktiga för vilka utgifterna enligt tidigare förslag till årets riksdag under nästa budgetår föreslås bestridas från anslag under elfte huvudtiteln (prop. 1970: 1 bil. 6 s. 13, bil. 13 s. 140). Vid en höjning av penningbidragen med en krona kommer dessa att utgå med följande belopp.

Tjänstegrad eller tjänsteklass	Under grundutbildning	Underannantjänstgöring enligt värnpliktslagen än grundutbildning
Menig.....	6: —	9: —
Vicekorpral.....	7: 75	9: —
Korpral.....	9: 75	11: —
Furir.....	11: —	12: 50
Överfurir, rustmästare..	—	13: 75
Sergeant.....	13: 25	15: 25
Fänrik, fanjunkare....	16: —	18: 50
Löjtnant, förvaltare...	—	22: —
Kapten och högre.....	—	26: 50

Den föreslagna höjningen av penningbidraget bör genomföras den 1 januari 1971. En sådan höjning föranleder ändring i värnpliktsavlöningskungörelsen (1958: 485). I samband med höjningen av penningbidraget bör också vissa mindre förmånsförbättringar i fråga om bl. a. penningbidrag, premier och reseförmåner genomföras. Vidare bör större enhetlighet i avlöningssystemet genomföras. Liksom när det gäller den föreslagna höjningen av penningbidraget har jag beaktat dessa justeringar vid beräkningen av

medelsbehovet under värnpliktsavlöningsanslagen. Dessa anmäls slutligt i det följande. I den mån justeringarna berör andra anslag förutses de i huvudsak kunna rymmas inom de förslag till medelsanvisningar som redan tidigare har förelagts årets riksdag.

Enligt familjebidragsförordningen (1946:99) utgår under värnplikts-tjänstgöring m. m. f a m i l j e b i d r a g med bl. a. familjepening, bostadsbidrag och näringsbidrag. Bidragen utgår i princip efter behovsprövning. Förmånerna förbättrades senast den 1 juli 1967 i samband med den allmänna översynen av förmånssystemet för de värnpliktiga (prop. 1967: 108, 2LU 42, rskr 200). Familjepening utgår f. n. med högst 12 kr. för hustru, frånskild hustru och annan som i vissa fall förestår den värnpliktiges hus-håll samt med högst 6 kr. för annan familjemedlem, däribland barn.

Med hänvisning till bl. a. de fördyrade levnadskostnaderna har försva-rets civilförvaltning i samråd med överbefälhavaren föreslagit att familje-penningsens maximibelopp för barn m. fl. höjs med 2 kr. till 8 kr. Höjningen kommer enligt civilförvaltningen att medföra ökade utgifter på mellan 5 och 6 milj. kr. för år. Försvarets personalvårdsnämnd biträder förslaget.

I likhet med civilförvaltningen finner jag att en viss förbättring bör ske av familjebidragen till barnfamiljerna i väntan på en allmän översyn av familjebidragssystemet. Jag föreslår att maximibeloppet för familjepening för barn m. fl. höjs från 6 kr. till 7 kr. Höjningen bör gälla från den 1 januari 1971 samtidigt som den föreslagna höjningen av de värn-pliktigas penningbidrag avses träda i kraft. Höjningen bör gälla också de vapenfria tjänstepliktiga. I förslag till årets riksdag (prop. 1970: 1 bil. 6 s. 159) har anslaget till familjebidrag för budgetåret 1970/71 beräknats till 71 milj. kr. Den nu föreslagna förbättringen kommer enligt mina beräkningar att för samma budgetår medföra utgifter om ytterligare 1,3 milj. kr. under anslaget. Förslaget kräver ändring i 6 § familjebidragsförordningen. I prop. 1970: 18 (s. 37) har Kungl. Maj:t underställt riksdagens prövning fråga om ett ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna. Därvid har föreslagits förbättrade förmåner åt frivilligpersonalen bl. a. i fråga om möjligheterna att få familjebidrag under tjänstgöringen. Det nya förmånssystemet medför i denna del ändring i 1 § 3 mom. familjebidrag-sförordningen. I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen (1946: 99).

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t före-slår riksdagen att

- a) godkänna vad jag i det föregående har förordat be-träffande förbättrade förmåner för värnpliktiga m. fl.,
 - b) anta förslag till lag om ändring i familjebidrag-sförordningen (1946: 99).
-

Materielanskaffning för det militära försvaret

Försvareffekten är till stor del beroende av materielanskaffningen. Liksom tidigare år har därför strävan varit att så stor del som möjligt av de totala resurserna skall tillfalla materielanslagen. Trots en snabb utgiftsutveckling i fråga om övriga ändamål har materielanslagen kunnat hållas på den nivå som förutsattes i 1968 års försvarsbeslut. Detta bedöms vara möjligt även i fortsättningen.

Jag förordar att beställningsbemyndiganden och medel för nästa budgetår beräknas enligt följande sammanställning (milj. kr.). Som jämförelse anges i sammanställningen motsvarande värden för budgetåret 1969/70 och bemyndigandeskulden storlek den 30 juni 1969. Jag återkommer till anslags- och bemyndigandefrågorna i det följande.

	1968/69	1969/70			1970/71 (förslag)		
	Bemyndigandeskuld den 30/6 1969 ¹	Medel ²	Bemyndiganden	Bemyndigandeskuld den 30/6 1970	Medel	Bemyndiganden	Beräknad bemyndigandeskuld den 30/6 1971
Anskaffning av tygmateriel m.m.	779,0	537,3	500,0	741,7	494,6	426,0	673,1
Anskaffning av fartygsmateriel m.m.	388,1	214,1	355,0	529,0	231,3	393,0	690,7
Anskaffning av flygmateriel m.m.	2 326,9	998,5	950,0	2 264,4	958,5	1 800,0	3 105,9
Vissa signalförbindelser (prop. 1970:1 bil. 6)	27,7	30,0	30,0	27,7	29,0	28,7	27,4
	3 531,7	1 779,9	1 835,0	3 562,8	1 713,4³	2 647,7	4 497,1³

¹ Beräknad enligt prop. 1969:1 s. 66, 89, 163 samt prop. 1969:110 s. 65

² Medgiven utgift enligt Kungl. Maj:ts beslut t.o.m. 6 februari 1970

³ Härtill kommer reservationsmedelsförbrukning, vilken minskar den angivna bemyndigandeskulden

I samband med 1968 års försvarsbeslut betonades att statsmakterna bör ha handlingsfrihet vid utgången av den fyraårsperiod som beslutet omfattar. Utrymmet för nya beställningsbemyndiganden under de två återstående budgetåren av försvarsbeslutet är därför begränsat och jag kan inte tillstyrka bemyndiganden i den omfattning som försvarets materielverk har

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 110

föreslagit. Detta kan komma att medföra ändringar av de anskaffningsplaner som har legat till grund för anslagsframställningarna. För att ge möjlighet till beställning av ytterligare flygplan 37 i anslutning till tidigare beställning förordar jag emellertid att ett förhållandevis stort bemyndigande föreslås för nästa budgetår. Stor restriktivitet måste däremot iaktas med bemyndiganden för budgetåret 1971/72. Detta har också förutsatts i planeringen.

Frågan om inriktningen av den fortsatta planeringen för budgetåren 1971/72—1976/77 av anskaffning av tygmateriel m. m. för försvarsgrenarna är fortfarande under beredning. Särskilda direktiv för planeringen kommer senare att tillställas myndigheterna.

Anslagsfrågor

I prop. 1970: 1 (bil. 6) har vissa anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tagits upp med beräknade belopp. Sedermera har i prop. 1970: 18 lagts fram förslag om anslag till hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna. I det följande anmäls de återstående anslag som har tagits upp med beräknade belopp. Storleken av preliminärt beräknade belopp och slutligt begärda anslag framgår av följande sammanställning.

Anslag	Belopp (kr.)	
	Prel. beräknat	Slutligt beräknat
DRIFTBUDGETEN		
Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	111 700 000	107 800 000
Anskaffning av tygmateriel m. m.	495 000 000	493 000 000
Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	17 190 000	18 200 000
Anskaffning av fartygsmateriel m. m.	230 000 000	229 000 000
Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	15 070 000	16 000 000
Anskaffning av flygmateriel m. m.	971 817 000	968 282 000
Försvarets materielverk	162 000 000	160 000 000
Avlöningar till civilförsvarspiktiga m. m.	8 000 000	8 034 000
Bidrag till byggande av skyddsrum	39 567 000	39 533 000
KAPITALBUDGETEN		
Markförvärv för övningsfält m. m.	17 900 000	17 900 000
<i>Summa driftbudgeten och kapitalbudgeten</i>	2 068 244 000	2 057 749 000

DRIFTBUDGETEN

Fjärde huvudtiteln

B. Armén

B 3. Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

1968/69 Utgift	112 740 227 ¹
1969/70 Anslag	111 700 000
1970/71 Förslag	107 800 000

¹ Härtill kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, utryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid armén, allt enligt bestämmelserna i värnpliktsavlöningskungörelsen (1958:485). Från anslaget bestrids f. n. även motsvarande utgifter för vapenfria tjänstepliktiga.

Chefen för armén

Anslaget bör föras upp med 111 045 000 (— 655 000) kr. Chefen för armén räknar för nästa budgetår med sammanlagt 14 119 000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga, varav 11 775 000 för grundutbildning m. m., 2 069 000 för repetitionsutbildning m. m. och 275 000 för utbildning av vapenfria. I jämförelse med vad som har beräknats för innevarande budgetår innebär detta en ökning med 114 000 tjänstgöringsdagar. Utgifter för avlöningar m. m. till värnpliktiga vid armén beräknas till sammanlagt 123 715 000 (+ 1 715 000) kr., varav 111 045 000 kr. bör anvisas under detta anslag.

Departementschefen

Medelsbehovet för avlöningar till värnpliktiga beräknar jag till 128,1 milj. kr. Jag har därvid inte räknat med utgifter för vapenfria tjänstepliktiga. I fråga om övriga värnpliktiga har jag räknat med ungefär samma antal tjänstgöringsdagar som chefen för armén. Jag har beräknat medel för förbättrade värnpliktsavlöningsförmåner i enlighet med vad jag har anfört i det föregående. Erforderliga medel har beräknats med 107,8 milj. kr. under detta anslag och 20,3 milj. kr. under anslaget Armén: Förband med särskild budget. I sistnämnda belopp ingår medel för den utökning av försöken med verksamhetsplanering och resursbudgetering m. m. som jag har redovisat under Ramberäkningar m. m. i prop. 1970: 1 (bil. 6).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 107 800 000 kr.

B 27. Anskaffning av tygmateriel m. m.

1968/69 Utgift	466 015 479 ¹	Reservation	223 902 448
1969/70 Anslag	508 000 000		
1970/71 Förslag	493 000 000		

¹ Härtill kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

Från anslaget betalas anskaffning och modernisering av tygmateriel m. m.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1968 — vid ingången av den fyraårsperiod som omfattas av 1968 års försvarsbeslut — 659 821 000 kr. För budgetåren 1968/69 och 1969/70 har riksdagen lämnat beställningsbemyndiganden till ett belopp av (565 000 000 + 500 000 000) 1 065 000 000 kr. Under samma budgetår har Kungl. Maj:t genom beslut intill den 6 februari 1970 medgett en medelsförbrukning av (445 800 000 + 537 300 000) 983 100 000 kr. under anslaget. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden blir den 30 juni 1970 (659 821 000 + 1 065 000 000 — 983 100 000) 741 721 000 kr.

Försvarets materielverk

Anslaget bör föras upp med 550 700 000 (+ 42 700 000) kr. Anslaget avses för utgifter på grund av beställningar enligt följande sammanställning (milj. kr.).

1. Beställningar t.o.m. budgetåret 1968/69.....	258,0
2. Beställningar 1969/70 och 1970/71 som behövs för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder	199,6
3. Beställningar 1969/70 och 1970/71 av materielkompletteringar.....	93,1
	550,7

För nästa budgetår bör inhämtas ett beställningsbemyndigande om 475,9 milj. kr. Av detta belopp avses 363,9 milj. kr. för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder och 112 milj. kr. för materielkompletteringar.

Bemyndigandebeloppet fördelar sig på materielslag m. m. enligt följande (milj. kr.).

1. Vapenmateriel	30,5
2. Fordonsmateriel	80,0
3. Fältarbetsmateriel	16,6
4. Elektromateriel	37,3
5. Materiel för reparationstjänst och verkstäder	11,0
6. Utbildningsmateriel	15,0
7. Ammunition för krigsbruk	103,5
8. Ammunition för övningar.....	120,0
9. Forskning, försök och utveckling	35,0
10. Reservdelar för fredsbruk.....	15,0
11. Gemensamt och övrigt	12,0
	475,9

1. Bemyndigandet avser främst modifiering av luftvärnsautomatkanoner och centralinstrument för luftvärnsbataljoner.

2. Bemyndigandet avser främst omsättning av äldre personbilar, lastbilar och hjultraktorer.

3. Bemyndigandet avser begränsad anskaffning av vintermaskeringsnät samt navigations- och landningsutrustning för arméflyget.

4. Bemyndigandet avser främst installationsutrustning för radiolänkmateriel.

7 och 8. Bemyndigandet avser fortsatt anskaffning av ammunition till automatkarbiner och kulsprutor, luftvärnsautomatkanoner, stridsfordons- och pansarvärnspjäser, haubitser och granatkastare.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 493 milj. kr. Härtill kommer del av den reservationsmedelsförbrukning som får ske under budgetåret.

För nästa budgetår bör inhämtas bemyndigande att medge beställningar

inom en kostnadsram av 426 milj. kr. För beställningsverksamheten finns materielplaner som följer riktlinjerna i 1968 års försvarsbeslut. Som jag har nämnt i det föregående (s. 34) kan dock ändringar i dessa planer bli nödvändiga. Det bör liksom tidigare ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av tygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 426 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av tygmateriel m. m.* för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 493 000 000 kr.

C. Marinen

C 3. Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

1968/69 Utgift	20 459 856 ¹
1969/70 Anslag	17 190 000
1970/71 Förslag	18 200 000

¹ Härtill kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, utryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid marinen, allt enligt bestämmelserna i värnpliktsavlöningskungörelsen (1958: 485).

Chefen för marinen

Anslaget bör föras upp med 17 120 000 (– 70 000) kr. Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vid marinen beräknas för nästa budgetår till 2 570 000, varav 2 345 000 för grundutbildning m. m. och 225 000 för repetitionsutbildning m. m. I jämförelse med vad som har beräknats för innevarande budgetår innebär detta en ökning med omkring 60 000 tjänstgöringsdagar. Utgifter för avlöningar m. m. till värnpliktiga vid marinen beräknas till 23 020 000 (+ 430 000), kr., varav 17 120 000 kr. bör anvisas under detta anslag.

Departementschefen

Medelsbehovet för avlöningar m. m. till värnpliktiga beräknar jag till 24,4 milj. kr. Jag har därvid räknat med ungefär samma antal tjänstgöringsdagar som chefen för marinen. Jag har beräknat medel för förbättrade värnpliktsavlöningsförmåner i enlighet med vad jag har anfört i det föregående. Erforderliga medel har beräknats med 18,2 milj. kr. under detta anslag och 6,2 milj. kr. under anslaget Marinen: Förband med särskild budget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för
budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 18 200 000
kr.

C 23. Anskaffning av fartygsmateriel m. m.

1968/69 Utgift	230 558 064	Reservation ..	141 628 109
1969/70 Anslag	197 300 000		
1970/71 Förslag	229 000 000		

Från anslaget betalas anskaffning och modernisering av fartygsmateriel m. m.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1968 — vid in-
gången av den fyraårsperiod som omfattas av 1968 års försvarsbeslut —
338 355 000 kr. För budgetåren 1968/69 och 1969/70 har riksdagen lämnat
beställningsbemyndiganden till ett belopp av (265 000 000 + 355 000 000)
620 000 000 kr. Under samma budgetår har Kungl. Maj:t genom beslut in-
till den 6 februari 1970 medgett en medelsförbrukning av (215 300 000 +
214 080 000) 429 380 000 kr. under anslaget. Den på detta sätt beräknade
bemyndigandeskulden blir den 30 juni 1970 (338 355 000 + 620 000 000
– 429 380 000) 528 975 000 kr.

Försvarets materielverk

Anslaget bör föras upp med 256 800 000 (+ 59 500 000) kr. Anslaget av-
ses för utgifter på grund av beställningar enligt följande sammanställning
(milj. kr.).

1. Beställningar t. o. m. budgetåret 1968/69	122,5
2. Beställningar 1969/70 och 1970/71 som behövs för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder	78,5
3. Beställningar 1969/70 och 1970/71 av materielkompletteringar.	55,8
	256,8

För nästa budgetår bör inhämtas ett beställningsbemyndigande om 462,9
milj. kr. Av detta belopp avses 155,4 milj. kr. för att fullfölja tidigare be-
slutade åtgärder och 307,5 milj. kr. för materielkompletteringar.

Bemyndigandebeloppet fördelar sig på materielslag m. m. enligt följande
(milj. kr.).

A. Flottan

1. Minfartyg	37,0
2. Minsvepare (av fiskefartygstyp)	7,5
3. Trångfartyg och båtmateriel	3,1
4. Fartygsmoderniseringar	2,9
5. Helikoptrar	77,0
6. Skeppsteknisk materiel	14,2

7. Artillerimateriel	5,7
8. Robotmateriel	0,5
9. Torpedmateriel	3,4
10. Minmateriel	19,2
11. Telemateriel	15,5
12. Nautisk materiel, stridsledningsmateriel m. m.	1,0
13. Fordonsmateriel	1,0
14. Forskning, försök och utveckling	31,3
15. Övrigt (dataproduktion m. m.)	1,0

B. Kustartilleriet

1. Lätta robotbatterier	2,8
2. Tunga batterier	188,0
3. Lätta batterier	9,0
4. Rörliga spärrbataljoner	0,2
5. Rörliga spärrkompanier	0,2
6. Kustjägareförband	0,9
7. Fartyg, båtar och skeppsteknisk materiel	8,2
8. Övrig materiel	20,0
9. Forskning, försök och utveckling	6,7

C. Prisreglering 6,6

462,9

A 1. Bemyndigandet avses för ett nytt minfartyg med i stort oförändrad specifikation jämfört med minfartyget Älvsborg. Installation av modern elledning har räknats in.

2. Bemyndigandet avser anskaffning av tre minsvepare, baserade på vidareutveckling av minsvepare typ Gillöga (M 47).

5. I den av överbefälhavaren bedrivna utredningen om användning av helikoptrar inom krigsmakten har behovet av tunga helikoptrar för främst ubåtsjakt klarlagts. Bemyndigandet avses för anskaffning av i första hand sju tunga helikoptrar för detta ändamål. Av bemyndigandebeloppet planeras tills vidare 14 milj. kr. för anskaffning av reservhelikoptrar utöver den ram för medelsförbrukning som överbefälhavaren har angett för marinen.

6. Bemyndigandet avses främst för fortsatt anskaffning för att täcka brister och för ersättningsanskaffning av batterier för ubåtar samt en koncentrerad anskaffning av maskeringsnät för fartyg.

10. Bemyndigandet behövs för anskaffning av minor och minröjningsmateriel samt bristtäckning beträffande minröjnings- och minskyddsmateriel.

11. Bemyndigandet avses för fortsatt anskaffning av kortvågsradiomateriel samt modernisering och bristtäckning av övrig telemateriel.

14. För fartygsprojektering m. m. beräknas ett bemyndigande om 16,1 milj. kr. Bland viktigare objekt som kräver projektering under nästa budgetår kan nämnas ubåtar av typ A 14. Bemyndigandet avses vidare för bl. a. allmän materielutveckling och skeppsteknisk forskning för övervattensfar-

tyg och ubåtar. Vidare avses ett belopp på 8 milj. kr. för studier och projektering m. m. avseende patrullbåtssystem, varvid enligt överbefälhavarens direktiv eftersträvas att anskaffa ett försöksfartyg. För fortsatt bränslecellutveckling, alternativt utveckling enligt annan handlingslinje, beräknas 3 milj. kr. Beloppet planeras, i avvaktan på beslut beträffande det fortsatta utvecklingsarbetet avseende ubåtsmaskinerier, utöver den ram för medelsförbrukning som överbefälhavaren har angett för marinen. För utveckling av vapenteknisk materiel för flottan beräknas 12,2 milj. kr.

B 2. Bemyndigandet avses för anskaffning av pjäsmateriel för ersättning av fast tungt artilleri samt för fortsatt anskaffning av eldledning till rörligt tungt artilleri.

3. Bemyndigandet avses för fortsatt anskaffning av materiel för samt installation av beslutade 7,5 cm tornbatterier.

7. Bemyndigandet avser anskaffning av prototyp för en ny transportbåt, serieanskaffning av minarbetsbåtar och fortsatt anskaffning av skeppsteknisk materiel för täckande av brister.

8. Bemyndigandet avses bl. a. för modifiering, modernisering, bristtäckning och ersättningsanskaffning av artillerimateriel, ammunition och telemateriel m. m., för fortlöpande anskaffning av min- och minstationsmateriel för utbyggnad och modernisering av mineringar samt för utbyggnad och modernisering av stridsledningsorganisationen.

9. Bemyndigandet avses bl. a. för utveckling av ammunition till vapensystem för ersättning av tungt artilleri samt löpande försöksverksamhet avseende artilleri-, min- och telemateriel. Medel tas vidare upp för studier och utvecklingsarbete avseende ersättning av luftvärn m. m.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 229 milj. kr. Härtill kommer del av den reservationsmedelsförbrukning som får ske under budgetåret.

För nästa budgetår bör inhämtas bemyndigande att medge beställningar inom en kostnadsram av 393 milj. kr. För beställningsverksamheten finns materielplaner som följer riktlinjerna i 1968 års försvarsbeslut. Som jag har nämnt i det föregående (s. 34) kan dock ändringar i dessa planer bli nödvändiga. Vid anmälan av prop. 1968:110 (s. 108) redovisade jag min inställning till den då föreslagna helikopteranskaffningen och efterlyste bl. a. en sammanfattande stridsekonomisk värdering av helikopterns användbarhet för olika uppgifter inom krigsorganisationen. Överbefälhavaren utreder f. n. frågan om hur den totala tillgången på helikoptrar inom krigsmakten skall utnyttjas på bästa sätt. I avvaktan på utredningens resultat som väntas föreligga innevarande budgetår räknar jag med att anskaffning av tunga helikoptrar kan rymmas inom de föreslagna bemyndigandena för nästa budgetår. Det bör liksom tidigare ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för

det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av fartygsmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 393 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av fartygsmateriel m. m.* för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 229 000 000 kr.

D. Flygvapnet

D 3. Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

1968/69 Utgift	17 853 104 ¹
1969/70 Anslag	15 070 000
1970/71 Förslag	16 000 000

¹ Härtill kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, utryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid flygvapnet, allt enligt bestämmelserna i värnpliktsavlöningskungörelsen (1958:485).

Chefen för flygvapnet

Anslaget bör föras upp med 14 878 000 (– 192 000) kr. Antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vid flygvapnet beräknas för nästa budgetår till omkring 2 274 000, varav omkring 2 178 000 för grundutbildning m. m. och omkring 96 000 för repetitionsutbildning m. m. I jämförelse med vad som har beräknats för innevarande budgetår innebär detta en minskning med omkring 116 000 tjänstgöringsdagar. Utgifterna för avlöningar m. m. till värnpliktiga vid flygvapnet beräknas till 17 620 000 (+ 10 000) kr., varav 14 878 000 kr. bör anvisas under detta anslag.

Departementschefen

Medelsbehovet för avlöningar m. m. till värnpliktiga beräknar jag till 18,8 milj. kr. Jag har därvid räknat med ungefär samma antal tjänstgöringsdagar för värnpliktiga som chefen för flygvapnet. Jag har beräknat medel för förbättrade värnpliktsavlöningsförmåner i enlighet med vad jag har anfört i det föregående. Erforderliga medel har beräknats med 16 milj. kr. under detta anslag och 2,8 milj. kr. under anslaget Flygvapnet: Förband med särskild budget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kr.

D 23. Anskaffning av flygmateriel m. m.

1968/69 Utgift ..	1 088 309 883 ¹	Reservation ..	313 948 157
1969/70 Anslag ..	973 189 000		
1970/71 Förslag ..	968 282 000		

¹ Här till kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

Från anslaget betalas anskaffning och modernisering av flygmateriel m. m.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1968 — vid ingången av den fyraårsperiod som omfattas av 1968 års försvarsbeslut — 2 509 801 000 kr. För budgetåren 1968/69 och 1969/70 har riksdagen lämnat beställningsbemyndiganden till ett belopp av (830 000 000 + 950 000 000) 1 780 000 000 kr. Under samma budgetår har Kungl. Maj:t genom beslut intill den 6 februari 1970 medgett en medelsförbrukning av (1 026 917 000 + 998 500 000) 2 025 417 000 kr. under anslaget. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden blir den 30 juni 1970 (2 509 801 000 + 1 780 000 000 - 2 025 417 000) 2 264 384 000 kr.

Försvarets materielverk

Anslaget bör föras upp med 1 085 118 000 (+ 111 929 000) kr. Anslaget avses för utgifter på grund av beställningar enligt följande sammanställning (milj. kr.).

1. Beställningar t.o.m. budgetåret 1968/69.....	520,0
2. Beställningar 1969/70 och 1970/71 som behövs för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder	463,5
3. Beställningar 1969/70 och 1970/71 av materielkompletteringar	138,5
	1 122,0

Avvikelsen i förhållande till föreslaget anslag beror på viss överplanering.

För nästa budgetår bör inhämtas ett beställningsbemyndigande om 1 980 milj. kr. Av detta belopp avses 622,9 milj. kr. för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder och 1 357,1 milj. kr. för materielkompletteringar.

Bemyndigandebeloppet fördelar sig på materielslag m. m. enligt följande (milj. kr.).

1. Stridsledningssystem	111
2. Bassystem	71
3. Övriga telesystem	55
4. Robotar och ammunition	274
5. Flygplan 37.....	1 162
6. Övriga flygplan	73
7. Reservdelar	65
8. Tillämpad forskning, provning	35
9. Gemensamt och övrigt	54
10. Prisreglering	80

1 980

1. Anskaffningen inriktas på att fullfölja en reducerad utbyggnad av stridsledningssystemet och bemyndigandet avser anskaffning, modifieringar och installation m. m. av bl. a. radarstationer, pejlsystem, vädermateriel och sambandsnät.

2. Bassystemets program har tidigare reducerats. Bemyndigandet avser främst fortsatt anskaffning av utrustningar och installationer för pågående basutbyggnad och anpassning av bassystemet till nya flygplantyper.

3. Bemyndigandet avser det luftoperativa radionätet, landnings- och navigeringsanläggningar, pejlnät samt motmedelsmateriel m. m.

4. Bemyndigandet avser anskaffning av attackrobotar, jaktrobotar, attackraketer, lysbomber, målradar och övningsammunition samt vapeninstallationer i flygplan.

5. Bemyndigandet avser huvudsakligen ytterligare seriebeställningar av flygplan AJ 37.

6. Bemyndigandet avser anskaffning av transportflygplan samt materieländringar som i regel har samband med flygsäkerheten.

7. Bemyndigandet avser reservdelar och utbytesenheter för flygplan, motorer, el- och teleutrustningar, robotar och basutrustning m. m.

8. Bemyndigandet avser tillämpad forskning samt drift och utrustning till försöksanläggningar.

9. Av bemyndigandet avses 2,8 milj. kr. för ADB-ändamål.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 968 282 000 kr. För att hittills outnyttjade belopp under kapitalbudgetanslag skall kunna tas i anspråk inom utgiftsramen för det militära försvaret måste medelsförbrukningen under förevarande anslag bli mindre än anslagssumman. Av anslaget bör under nästa budgetår få utnyttjas ca 958 milj. kr. Till detta belopp kommer del av den reservationsmedelsförbrukning som får ske under budgetåret.

I enlighet med förslag i prop. 1967: 110 (SU 102, rskr 250) har beställning av 100 flygplan 37 skett. Denna beställning avsåg en första seriebeställning av flygplanet och det beställda antalet fyller inte behovet av kvalificerade attackflygplan.

Försvarets materielverk föreslår för nästa budgetår beställningsbemyndigande för ytterligare 75 flygplan 37. Jag tillstyrker detta förslag utan att nu ta ställning till fördelningen av dessa 75 flygplan på olika versioner.

För nästa budgetår bör inhämtas bemyndigande att medge beställningar inom en kostnadsram av 1 800 milj. kr. För beställningsverksamheten finns materielplaner som följer riktlinjerna i 1968 års försvarsbeslut. Som jag har nämnt i det föregående (s. 34) kan dock ändringar i dessa planer bli nödvändiga. Det bör liksom tidigare ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av flygmateriel m.m. får läggas ut inom en kostnadsram av 1 800 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av flygmateriel m.m.* för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 968 282 000 kr.

F. Centrala förvaltningsmyndigheter m. m.

F 4. Försvarets materielverk

1968/69 Utgift ¹	140 320 946 ²
1969/70 Anslag	152 000 000
1970/71 Förslag	160 000 000

¹ Anslagen Försvarets materielverk: Avlöningar och Försvarets materielverk: Omkostnader

² Utbetalt retroaktivt tillägg som bokförs på budgetåret 1969/70 men hänför sig till budgetåret 1968/69 uppgår till 1 442 019 kr.

Försvarets materielverk är central förvaltningsmyndighet för tyg- och intendenturförvaltningen vid krigsmakten och har till uppgift att tillgodose krigsmaktens behov av materiel och andra förnödenheter inom verkets verksamhetsområde.

Ledningen av verket utövas av en styrelse och under denna av en generaldirektör. Verksamheten är organiserad på fem huvudenheter, armématerieförvaltningen, marinmaterieförvaltningen, flygmaterieförvaltningen, intendenturmaterieförvaltningen och administrativa avdelningen.

	1969/70	Beräknad ändring 1970/71	
		Försvarets materielverk	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
Handläggande personal.....	1 512	+ 6	+ 6
Övrig personal.....	2 806	—13	—59
	4 318	— 7	—53
<i>Anslag</i>			
Utgifter:			
Avlöningar.....	136 883 000	+ 9 268 000	+ 7 080 000
Sjukvård.....	405 000	—	—
Reseersättningar.....	445 000	—	—
Därav utrikes resor	30 000	+ 60 000	+ 45 000
Lokalkostnader.....	9 292 000	+ 756 000	+ 756 000
Expenser	4 976 000	+ 151 000	+ 164 000
Därav			
engångsutgifter	467 000	— 92 000	— 92 000
automatisk databehandling	440 000	—	—
	152 001 000	+10 175 000	+ 8 000 000
Uppbördsmedel:			
Inkomster av statens transportkontors verksamhet.....	1 000	—	—
	152 000 000	+10 175 000	+ 8 000 000

Försvarets materielverk

1. Löne- och prisomräkning m. m. 10 355 764 kr.

2. Vid flygmaterieförvaltningens försökscentral finns en medicinsk sektion för tillämpad forskning m. m. Verksamheten är i stor omfattning en integrerad del i arbetet med att anskaffa flygmateriel. Skäl talar för att sektionen skall finnas kvar vid försökscentralen delvis i analogi med att viss flygmedicinsk expertis skall bli kvar vid bl. a. flygstaben men även på grund av sektionens medverkan vid utveckling, utprovning och granskning av flygmateriel.

Vid sektionen finns 18 anställda, två forskningsläkare samt ingenjörspersonal, laboratorieassistenter m. fl. En av läkarna och 13 av den övriga personalen avlönas av medel från försvarsmedicinska forskningsdelegationen. Sju tjänster bör inrättas vid materielverket och avlöningsmedel till ett häremot svarande belopp föras över till detta anslag från anslaget Försvarsmedicinsk forskning.

Som chef för sektionen har hittills tjänstgjort en kontraktsanställd läkare, varvid en vid flygvapnet befintlig tjänst för specialflygläkare i Ao 28 har hållits vakant. En tjänst för forskningsläkare bör inrättas, avsedd för chefen för sektionen. Vid bifall härtill kan nyssnämnda tjänst vid flygvapnet dras in (+ 334 536 kr.).

3. Enligt överbefälhavaren skall under anslaget till materielverkets förvaltningskostnader planeras in en minskning med 1 milj. kr. budgetåret 1969/70 och med 3 milj. kr. vart och ett av budgetåren 1970/71—1972/73. Dessa minskningar bör beräknas på verkets totala förvaltningskostnader och inte endast på detta anslag (— 1 milj. kr.).

4. För vakansfyllnad och fortsatt anställning av personal, som blivit övertalig i samband med verkets inrättande år 1968, beräknar materielverket 559 700 kr.

5. Kostnaderna för byte av lysrörsarmaturer inklusive ledningsdragnings har tidigare beräknats till 842 000 kr. Denna kostnad föreslogs delas upp på två budgetår. Av beloppet har 467 000 kr. erhållits för innevarande budgetår. Resterande belopp, 375 000 kr., bör anvisas för nästa budgetår (— 92 000 kr.).

6. Medel för representation har minskats till 22 000 kr., avsedda för materielverkets chef samt cheferna för intendenturmaterieförvaltningen och administrativa avdelningen. Representationsmedel för övriga materieförvaltningschefer har beräknats under sakanslag (— 13 000 kr.).

7. I samband med materielverkets tillkomst uppstod behov av en gemensam telefonkatalog för hela verket. Kostnaderna för tryckning av denna beräknas till ca 45 000 kr. och föranleder en årlig ökning av kostnaderna för tryckning av publikationer (+ 30 000 kr.).

8. Som en följd av att marinstaben flyttar in i vissa av de lokaler på Skeppsholmen som tidigare disponerades av Ostkustens örlogsbas, skall

materielverket överta örlogsbasens förutvarande telefonväxel. Eventuella merkostnader som kan uppstå i anledning härav kan f. n. inte beräknas.

Departementschefen

Försvarets materielverk övertog den 1 juli 1968 de materielförvaltande uppgifter, som tidigare ankom på arméförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen samt försvarets intendenturverk, och svarar alltså för tyg- och intendenturförvaltningen vid krigsmakten. De förut nämnda myndigheterna har i stort sett oförändrade uppgång i och utgör numera huvudenheter (sakenheter) inom materielverket. Verksamheten är under materielverkets ledning organiserad på följande fem huvudenheter, armématerielförvaltningen, marinmaterielförvaltningen, flygmaterielförvaltningen, intendenturmaterielförvaltningen och administrativa avdelningen.

Materielförvaltningen i central instans har inte fått sin slutliga utformning i och med att materielverket inrättades. En särskild utredning — försvarets materielanskaffningsutredning — har i uppdrag att överväga vilken organisationsform som på sikt är den för materielverket mest lämpade. Materielverkets organisation berörs också av det förslag rörande den centrala verkstadsledningen som har lagts fram av 1966 års verkstadsutredning och som jag har redogjort för i det föregående. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 maj 1968 åligger det vidare ledningen för materielverket att med beaktande av vad som har anförts i prop. 1968:107 utreda och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om organisationen av verkets förrådsledningsorgan, normaliefunktion och expeditionstjänst.

Innan jag går in på nu aktuella organisationsfrågor, vill jag med några ord beröra frågan om materielverkets lokalisering. Delegationen för lokalisering av statlig verksamhet som tillsattes i juni förra året har i uppdrag att utreda vilken statlig — såväl civil som militär — verksamhet som bör flyttas från storstockholmsområdet och till vilka orter lokalisering bör ske. I anslutning härtill och mot bakgrund av angelägenheten att lokalisera statlig verksamhet utanför storstockholmsområdet har försvarets materielanskaffningsutredning fått uppdraget att i samband med organisationsöversynen ingående pröva vilka delar av materielverket som kan komma i fråga att förläggas utanför storstockholmsområdet.

1966 års verkstadsutredning föreslår i sitt nu framlagda slutbetänkande bl. a. att verkstadsledningen i central instans, som i nuvarande organisation är splittrad på olika enheter inom materielverket, skall föras samman till en verkstadsavdelning. I denna del får jag hänvisa till vad jag har anfört i det föregående (s. 25—26).

Materielverket har i en nu framlagd utredning föreslagit en omorganisation av förrådsledningen i central instans. Förrådsfunktionen inom materielverket som f. n. är uppdelad på olika organ inom de materielförvaltande huvudenheterna föreslås bli sammanförd till en för ver-

ket gemensam förrådsavdelning. Verksamheten är i den föreslagna organisationen under en chef fördelad på en centralenhet, en driftenhet och en redovisningsenhet. Till driftenheten vill verket knyta marinens centrala förråd i Eskilstuna samt försvarets bok- och blankettförråd, vilka med oförändrad personaluppsättning underställs förrådsavdelningen.

Jag vill erinra om att riksdagen vid behandlingen av prop. 1968: 107 (SU 106, rskr 234) tog ställning till här ifrågasvarande organisationsändring och i princip stannade för att den centrala ledningen av förrådstjänsten inom krigsmakten bör åvila ett centralt förrådsledningsorgan inom materielverket. Det av materielverket framlagda förslaget har remissbehandlats i vanlig ordning och har därvid ansetts väl lämpat att läggas till grund för en omorganisation.

Förslaget berör sammanlagt 155 tjänster vid armématerieförvaltningens förrådsbyrå, marinmaterieförvaltningens förrådskontor, flygmaterieförvaltningens flygplansavdelning och intendenturmaterieförvaltningens förrådsbyrå. Omorganisationen medför att personalbehovet inom förrådsfunktionen minskar. Materielverket beräknar personalbehovet i den nya organisationen till 144 tjänster. För egen del beräknar jag personalbehovet till 136 tjänster.

Av olika skäl bör en omorganisation genomföras successivt. I en första etapp bör huvuddelen av den verksamhet som nu ankommer på olika förrådsorgan inom materielverket föras samman till en enhet och organiseras som en förrådsavdelning, underställd chefen för intendenturmaterieförvaltningen. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att provisoriskt lösa de frågor som uppkommer i samband därmed.

I de delar anställnings- och arbetsvillkor för personalen i de nya organisationsenheterna för verkstadsledning och förrådsledning är förhandlingsfrågor, avser jag att ge statens avtalsverk de förhandlingsuppdrag som kan föranledas av omorganisationen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 160 milj. kr. Jag har därvid inte räknat med att några tjänster skall inrättas vid försökscentralens medicinska sektion (2). Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid försvarets materielverk inrätta två nya avdelningar, en för verkstadsledning och en för förrådsledning i central instans,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid materielverket inrätta två extra ordinarie tjänster för chefer för verkstads- och förrådsavdelningarna,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta erforderliga övergångsåtgärder med anledning av vad jag har förordat i det föregående,

d) till *Försvarets materielverk* för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 160 000 000 kr.

N. Civilförsvaret m. m.**N 3. Avlöningar till civilförsvarspliktiga m. m.**

1968/69 Utgift	6 549 543
1969/70 Anslag	8 000 000
1970/71 Förslag	8 034 000

Från anslaget betalas avlöningsförmåner och andra ersättningar till civilförsvarspliktiga m. fl.

	1969/70	Beräknad ändring 1970/71	
		Civilförsvars- styrelsen	Dep. chefen
1. Penningersättningar	5 859 000	+ 64 000	+ 64 000
2. Avlöningar och premier till befäls- anställda	156 000	+ 63 000	+ 63 000
3. Reseersättningar	1 207 000	—318 000	—318 000
4. Familjebidrag	778 000	+225 000	+225 000
	8 000 000	+ 34 000	+ 34 000

Civilförsvarsstyrelsen

1. Ytterligare medel till penningersättningar behövs med hänsyn till ökad heldagsutbildning i stället för deltidsutbildning (+ 64 000 kr.).

2. Medelsbehovet för avlöningar och premier till befälsanställda stiger med anledning av ökat antal tjänstgöringsdagar och ökad utbetalning av premier (+ 63 000 kr.).

3. Reseersättningarna bör minskas med hänsyn till att vissa civilförsvarspliktiga använder egen bil i stället för allmänna kommunikationsmedel för in- och utryckningsresorna (— 318 000 kr.).

4. Medelsbehovet för familjebidrag är beräknat bl. a. med hänsyn till att det genomsnittligt utbetalade beloppet har ökat (+ 225 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8 034 000 kr. Jag har därvid räknat med att nuvarande bestämmelser om ersättning till civilförsvarspliktiga skall gälla tills vidare, eftersom beredningen av frågan om ändring av bestämmelserna inte har avslutats. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avlöningar till civilförsvarspliktiga m. m.* för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 034 000 kr.

N 9. Bidrag till byggande av skyddsrum

1968/69 Utgift10 921 272	Reservation 80 675 056
1969/70 Anslag 17 500 000		
1970/71 Förslag 39 533 000		

Från anslaget betalas statsbidrag till kommuner för att anordna och utrusta skyddsrum för civilförsvarets ledning, övriga skyddsrum för civilförsvarspersonal m. m. och skyddsrum till befolkningen. Bidragsbestämmelserna återfinns huvudsakligen i 42 § civilförsvarslagen (1960:74) och i beslut den 24 november 1944 med bestämmelser om statsbidrag till kommuner till kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum. Från anslaget bestrids också utgifter i samband med förordnande enligt 28 och 29 §§ civilförsvarslagen.

För budgetåren 1963/64—1969/70 har riksdagen lämnat bemyndiganden att bevilja statsbidrag till skyddsrum till ett sammanlagt belopp av 143,5 milj. kr. För samma tid har i betalningsmedel anvisats sammanlagt 121,1 milj. kr. Den 30 juni 1970 kommer alltså bemyndiganden till ett belopp av 22,4 milj. kr. att sakna täckning av betalningsmedel.

	Bemyndigande 1969/70	Beräknad ändring 1970/71	
		Civilförsvarsstyrelsen	Dep. chefen
1. Ledningscentraler	16 570 000	—5 570 000	— 5 570 000
2. Övriga skyddsrum för civilförsvarspersonal m. m.	3 000 000	—	—
3. Radioutrustning till allmänna skyddsrum	1 430 000	—1 430 000	—1 430 000
4. Skyddsrum för befolkningen	4 000 000	+ 240 000	+ 240 000
	25 000 000	—6 760 000	—6 760 000

Civilförsvarsstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 19 240 000 (+ 1 740 000) kr. Av anslaget beräknas 1 milj. kr. för att betala radioutrustning, som har beställts inom ramen för tidigare medgivet bemyndigande. För budgetåret 1970/71 behövs bemyndigande att medge statsbidrag till byggande av skyddsrum till ett belopp av 18 240 000 kr.

1. Av bemyndigandet bör 11 milj. kr. avses för den fortsatta utbyggnaden av ledningscentraler.

2. Till fortsatt utbyggnad av skyddsrum för framskjutna enheter beräknas 3 milj. kr.

3. Beträffande radioutrustning bedöms tidigare lämnade bemyndiganden vara tillräckliga.

4. Till bidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter beräknas 4 240 000 kr.

Departementschefen

Utbyggnaden av allmänna skyddsrum för civilförsvarets verksamhet pågår inom ramen för lämnade bemyndiganden och enligt skyddsrumspaner som har godkänts av Kungl. Maj:t.

Anslaget bör föras upp med 39 533 000 kr. Jag har därvid till fortsatt utbyggnad av skyddsrum för framskjutna enheter beräknat 3 milj. kr. och till bidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter 4 240 000 kr. För betalningsutfall för radioutrustning som har beställts inom ramen för tidigare lämnade bemyndiganden beräknar jag 1 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag att bemyndiganden för budgetåret 1970/71 inhämtas till ett belopp av 18 240 000 kr. Liksom för innevarande budgetår bör Kungl. Maj:t med utgångspunkt i de särskilda planerna för verksamheten få närmare bestämma om inriktningen av investeringarna och användningen av medlen för olika ändamål.

Vid bifall till vad jag nu har förordat kommer den 30 juni 1971 bemyndiganden att medge statsbidrag till skyddsrum att sakna täckning av betalningsmedel till ett belopp av 1,1 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att statsbidrag utgår för byggande av skyddsrum inom en kostnadsram av 18 240 000 kr.,

b) till *Bidrag till byggande av skyddsrum* för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 39 533 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

III. Försvarets fastighetsfond

Kasernbyggnaders delfond

6. Markförvärv för övningsfält m. m.

1968/69 Utgift	19 799 316	Behållning	4 724 148
1969/70 Anslag	17 600 000		
1970/71 Förslag	17 900 000		

Från anslaget betalas markförvärv för nya övnings- och skjutfält och för utvidgning av befintliga fält för samtliga tre försvarsgrenar, markförvärv för flygfält och inlösen av flygbullerstörda fastigheter, förvärv av annan fast egendom som ligger i omedelbar anslutning till statsägd fastighet eller behövs för förråd eller dylikt samt oförutsedda utgifter i samband med markförvärv.

Fortifikationsförvaltningen

För budgetåret 1970/71 beräknar fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 17,9 milj. kr. Förvaltningen föreslår att anslaget för budgetåret 1970/71 förs upp med samma belopp.

Fördelningen av medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

	Markförvärvsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Armén		
1. I 4, A 1.	Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält.....	1 000
2. I 14.	Utvidgning av Marma skjutfält	1 000
3. I 20, K 4.	Utvidgning av handövningsfältet och förvärv av nytt skjutfält vid Umeå	3 400
4. I 21.	Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och övningsfältet i Sollefteå.....	1 000
5. P 4.	Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde.....	1 000
6. P 4.	Utvidgning av pansarskjutfältet vid Kråk	1 600
7. P 7.	Utvidgning av övningsfältet vid Ystad	3 000
8. A 7.	Utvidgning av Tofta skjutfält.....	300
9.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	2 600
	Summa A	14 900
B. Marinen		
10. KA 5.	Utvidgning av handövningsfältet i Härnösand.....	2 700
11.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	300
	Summa B	3 000
C. Flygvapnet		
12.	Inlösen av flygbullerstörda fastigheter.....	300
13.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	680
	Summa C	980
	Summa A—C	18 880
	Reducering av medelsbehovet	980
	Beräknat medelsbehov	17 900

1. 1965 års riksdag (prop. 1965: 28, SU 45, rskr 151) fattade beslut om utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält med ett område om ca 190 ha. För budgetåret 1965/66 anvisades för ändamålet 1,3 milj. kr. utanför det militära försvarets ram. Hittills har ca 150 ha förvärvats. Återstoden av utvidgningsområdet är föremål för expropriationsförfarande. Expropriationsmålet beräknas inte bli avgjort förrän under budgetåret 1970/71. Medel måste därför beräknas för detta budgetår för att bestrida expropriationsersättning och expropriationskostnader. De totala kostnaderna för ifrågasvarande markförvärv beräknas nu med hänsyn främst till markvärdesstegringen komma att uppgå till 2,2 milj. kr.

2. 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattade princip-

beslut om utvidgning av Marma skjutfält med ca 780 ha. Kungl. Maj:t har sedermera bemyndigat fortifikationsförvaltningen att förvärva fastigheter som är avsedda att ingå i den beslutade utvidgningen efter hand som de erbjuds till inköp.

3. 1968 års riksdag (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282) fattade beslut om utvidgning av handövningsfältet för I 20 och K 4 och om anskaffning av ett nytt skjutfält för de båda förbanden. Utvidgningsområdet för handövningsfältet omfattar ca 365 ha. Skjutfältet som ligger i omedelbar anslutning till det utvidgade handövningsfältet omfattar ca 2 100 ha. Kungl. Maj:t har genom beslut den 13 juni 1968 tillsatt en särskild delegation, skjutfältsledningen Umeå, för att genomföra nödvändiga markförvärv.

4. 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattade beslut om utvidgning av I 21:s skjutfält vid Tjärnmyren och av regementets övningsfält i Sollefteå. Utvidgningarna avsåg markområden om sammanlagt ca 215 ha med en beräknad anskaffningskostnad av 1,2 milj. kr. Förhandlingar med markägarna pågår. Av skjutfältet vid Tjärnmyren utgör ca 650 ha arrenderad mark. Arrendena går ut hösten 1970. De arrenderade markområdena anses då böra föras över i statens ägo. Kostnaderna härför beräknas inte överstiga 1 milj. kr. Den totala kostnadsramen för objektet har därför höjts från 1,2 till 2,2 milj. kr.

5. 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattade beslut om utvidgning med ca 1 800 ha av pansarövningsfältet vid Skövde. Enligt beslutet förutsattes att ytterligare mark nordost och öster om utvidgningsområdet framdeles skulle förvärvas i den mån detta kunde ske genom frivilliga förvärv och till skäligt pris. Vissa delar av denna mark har hittills förvärvats. Därutöver har Kungl. Maj:t godkänt av fortifikationsförvaltningen träffade avtal om förvärv av vissa fastigheter om sammanlagt ca 100 ha sydost om utvidgningsområdet samt bemyndigat förvaltningen att förvärva ytterligare ca 50 ha. Hittills har totalt ca 1 430 ha förvärvats.

6. 1969 års riksdag (prop. 1969: 110, SU 104, rskr 248) fattade beslut om utvidgning av P 4:s pansarskjutfält vid Kråk med ca 300 ha. Enligt beslutet förutsattes att staten därutöver skulle utfästa sig att lösa in sådana fastigheter inom det s. k. Gråshultsområdet, beläget mellan det utvidgade skjutfältets norra gräns och södra gränsen för F 6:s område, vilkas ägare önskar inlösen på grund av bullerstörningar. Gråshultsområdet omfattar ca 200 ha. Eftersom det inte är möjligt att nu bedöma vilken omfattning inlösen av sådana fastigheter kommer att få är den beräknade kostnadsramen för objektet, 3 milj. kr., osäker.

7. Chefen för armén har föreslagit markanskaffning för utvidgning av P 7:s övningsfält i Ystad.

P 7 disponerar f. n. två övningsfält, ett om ca 4 000 ha vid Revinge och ett om ca 520 ha öster om Ystad, samt ett skjutfält om ca 385 ha vid Kabusa

ca en mil öster om regementets kasernområde. Övningsfältet vid Revinge används i betydande utsträckning av andra förband. Samma förhållande bedöms komma att gälla även skjutfältet vid Kabusa som behöver utnyttjas av övriga pansarförband vid grundläggande skjutningar för att minska belastningen på Ravlunda skjutfält.

Chefen för armén räknar i sin långsiktplan för fredsorganisationens utformning med att P 7 även i framtiden skall bedriva sin utbildning med kontingenten uppdelad på etablissementen på Revingehed och i Ystad. I Revingehed avses som f. n. förläggas främst stridsfordonsförband och i Ystad huvudsakligen förband som är utrustade med hjulfordon. Förläggningskapaciteten såväl i Revingehed som i Ystad medger en ökning av kontingenterna. En sådan ökning avses genomföras för att skapa en fredsorganisation som är mer rationell än nu från såväl utbildnings- som kostnadssynpunkt. Grundutbildningskontingenten i Ystad avses sålunda efter hand ökas från nuvarande 460 till ca 760 värnpliktiga. För en sådan åtgärd talar även P 7:s goda befälsrekryteringssituation. En grundförutsättning för en sådan ökning är att övningsfältet i Ystad utvidgas i erforderlig omfattning. Övningsfältet är redan med nuvarande kontingent otillräckligt för den förbandsutbildning i pluton och kompani som måste genomföras. Detta sammanhänger med att det nuvarande fältet på grund av bl. a. dålig markbeskaffenhet endast delvis kan utnyttjas för förbandsutbildning. På fältet bör utöver förbandsutbildningen i pluton och kompani även kunna utföras ett mindre antal övningar i bataljon, övningar med lokalförsvarfsförband samt vissa samövningar med andra förband, främst I 11 och I 12. För att tillgodose behovet av övningsterräng bör Ystadsfältet utökas med i huvudsak öppen terräng med lämpliga grupperingsområden i betäckt terräng. Marken bör ligga så nära kasernområdet som möjligt för att minska spiltider och driftkostnader.

Enligt chefens för armén förslag skall övningsfältet utvidgas med ett område om ca 385 ha norr om och i anslutning till det nuvarande fältets östra del. Denna utvidgning skulle tillgodose behovet av övningsmark för den nuvarande kontingenten och skapa i huvudsak tillräckligt utrymme för övningar med en med ca 300 värnpliktiga utökad kontingent i Ystad. Härvid förutsätts dock att förbandsutbildningen på fältet i regel begränsas till övningar i pluton och kompani. Det föreslagna utvidgningsområdet ägs i sin helhet av Ystads stad som har förklarat sig beredd att sälja området till staten. Staden önskar i så fall få till stånd en snar uppgörelse. Från arméns synpunkt är det angeläget att den föreslagna utvidgningen sker så snart som möjligt för att det utvidgade fältet skall kunna utnyttjas för övningar fr. o. m. utbildningsåret 1971/72.

Inom det av Ystads stad ägda området finns ett par bostadsfastigheter i

enskild ägo. De bedöms inte hindra övningarna och behöver därför inte lösas in.

Fortifikationsförvaltningen biträder chefens för armén uppfattning att det är angeläget att den föreslagna utvidgningen kommer till stånd. Förvaltningen har haft kontakt med Ystads stad som bekräftat att staden är angelägen om att en uppgörelse kan ske så snart som möjligt. Enligt en av förvaltningen gjord utredning är huvuddelen av åkermarken inom det föreslagna utvidgningsområdet utarrenderad till ett tiotal arrendatorer. Endast två av dessa är tillsammans med sina familjer, sammanlagt nio personer, bosatta inom området. I övrigt är nio personer, fördelade på sex hushåll, bosatta som hyresgäster i bostadshus inom området. Vid ett genomförande av utvidgningen måste jordbruksarrendena upphöra. Från övningssynpunkt föreligger det dock inte något hinder för att hyresgäster bor kvar i bostadshusen om de själva så önskar.

Kostnaderna för att genomföra ifrågavarande markförvärv har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 6 milj. kr.

8. Utvidgning av Tofta skjutfält ansågs redan år 1956 nödvändig för att möjliggöra från övningssynpunkt godtagbara artilleriskjutningar. Fältet omfattade då ca 1 700 ha men bedömdes bära ha en omfattning av minst 2 650 ha. I samråd med chefen för armén har fortifikationsförvaltningen sedermera förvärvat sådana inom det avsedda utvidgningsområdet belägna fastigheter som har bjudits ut till salu. Förvärven har vid olika tillfällen underställts Kungl. Maj:ts prövning när så har påkallats med hänsyn till köpeskillningarnas storlek. Hittills har förvärvats ca 660 ha.

10. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för marinen lagt fram förslag om markanskaffning för utvidgning av KA 5:s handövningsfält i Härnösand.

KA 5:s kasernområde i Härnösand omfattar ca 17 ha. Som handövningsfält disponerar kåren ett arrenderat område om ca 30 ha som tillhör Härnösands stad och gränsar till kasernområdet. Området är dock helt otillräckligt som handövningsfält. Någon möjlighet att bedriva stridsskjutning med handvapen och granatkastare inom området föreligger inte. För att så långt möjligt undvika tidsödande transporter till avlägsna övningsplatser och för att värnpliktsutbildningen skall kunna genomföras med avsett resultat måste KA 5 få ett tillräckligt stort övnings- och skjutfält i direkt anslutning till kasernområdet. Utvidgning av övningsfältet i Härnösand kan med hänsyn till befintlig bebyggelse ske åt endast ett håll, nämligen österut på Härnön. Chefen för marinen och fortifikationsförvaltningen har under medverkan av chefen för Norrlands kustartilleriförsvar och överlantmätaren i Härnösand närmare undersökt hur gränsen för ett utvidgat övningsfält bör dras för att övningsbehovet skall kunna tillgodoses med minsta möjliga in-

trång på andra samhällliga och enskilda intressen. Denna undersökning har lett till ett förslag att utvidga handövningsfältet i östlig och sydöstlig riktning med ett område om ca 570 ha. Området är beläget på Härnös norra del och består i huvudsak av skogsmark. Terrängen är relativt starkt kuperad. Skogen är inom vissa delar av området av god beskaffenhet. Inom de högre belägna delarna av området har marken delvis karaktär av impediment.

Inom det föreslagna utvidgningsområdet finns sex hela och delar av åtta registerfastigheter. Härnösands stad äger mer än hälften av området. Inom området finns tre fritidsstugor men däremot inte någon byggnad som används som permanent bostad. I ett i november 1967 framlagt reviderat förslag till generalplan för Härnösands stad har de delar av utvidgningsområdet, som ingår i planen, utlagts som militärt övningsområde eller område för allmänna byggnader. Vid underhandskontakter mellan försvarets myndigheter och staden har staden inte haft något att erinra mot utvidgningsförslaget. Fortifikationsförvaltningen har under hand låtit informera länsstyrelsen i Västernorrlands län om utvidgningsplanerna. Därvid har ingenting framkommit som talar mot en utvidgning. Överlantmätaren i länet anser att det inte finns något att erinra från samhällsbyggnadssynpunkt mot de planerade markförvärven. Genom kustartillerichefens försorg har fortifikationsförvaltningen låtit underrätta de enskilda markägare som berörs av utvidgningsförslaget. Några väsentliga erinringar från markägarnas sida har därvid inte framkommit.

Kostnaderna för att genomföra erforderliga markförvärv m. m. har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 2,7 milj. kr. Förvaltningen har därvid även i viss utsträckning räknat med ersättningar för intrång på restfastigheter, för personligt intrång m. m.

12. Beslut om inlösen av vissa fastigheter som utsätts för flygbuller fattades år 1965 (prop. 1965: 28, SU 45, rskr 151). För budgetåret 1965/66 anvisade riksdagen för ändamålet 5 milj. kr. Efter förslag i prop. 1967: 110 (SU 102, rskr 250) och 1968: 109 (SU 124, rskr 282) har riksdagen sedermera anvisat ytterligare 2 respektive 1 milj. kr. Hittills har sålunda anvisats totalt 8 milj. kr. för ändamålet.

9, 11, 13. För diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknar fortifikationsförvaltningen sammanlagt 3 580 000 kr., varav 2,6 milj. kr. för armén, 300 000 kr. för marinen och 680 000 kr. för flygvapnet. Under dessa delposter har sammanförts sådana mindre förvärvsobjekt för vilka kostnaderna beräknas inte överstiga 300 000 kr. En planerad mindre utvidgning av P 6:s handövningsfält i Kristianstad bedöms dock komma att dra en kostnad som överstiger nämnda belopp. Medlen avses vidare för oförutsedda utgifter i samband med genomförandet av beslutade förvärv,

smärre kompletteringar av försvarets fastighetsbestånd, mindre utgiftsrester för vissa inte helt slutförda markförvärv m. m.

Departementschefen

Chefen för armén har i samråd med fortifikationsförvaltningen lagt fram förslag till utvidgning av P 7:s övningsfält i Ystad. Förslaget innebär förvärv av ett område om ca 385 ha i anslutning till det nuvarande övningsfältet. Av utredningen framgår att förläggningskapaciteten vid regementets etablissement i såväl Revinge som Ystad medger en ökning av grundutbildningskontingenterna. En sådan ökning avser chefen för armén att genomföra för att skapa en fredsorganisation som är mer rationell än nu från såväl utbildnings- som kostnadssynpunkt. Kontingenten i Ystad avses därvid ökas från nuvarande ca 460 till ca 760 värnpliktiga. En grundförutsättning för att en sådan ökning av utbildningskontingenten i Ystad skall kunna genomföras är att övningsfältet i Ystad får tillräcklig omfattning. Det nuvarande övningsfältet, som omfattar en areal av ca 520 ha, är redan med den nuvarande grundutbildningskontingenten otillräckligt för övningar i förband. För att kunna genomföra den planerade ökningen av kontingenten i Ystad är det därför nödvändigt att utvidga övningsfältet. Den nu föreslagna utvidgningen skulle helt tillgodose behovet av övningsmark för den nuvarande grundutbildningskontingenten och skapa i huvudsak tillräckligt utrymme för övningar med den planerade ökade kontingenten, varvid dock förbandsutbildningen måste begränsas till övningar i pluton och kompani.

I likhet med chefen för armén anser jag det angeläget att övningsmöjligheterna förbättras för den nuvarande grundutbildningskontingenten och att förutsättningar dessutom skapas för utbildning av en eventuellt utökad kontingent i Ystad. Det föreslagna utvidgningsområdet anser jag vara lämpligt för ändamålet. Marken ägs av Ystads stad som är beredd att sälja den till staten. Konsekvenserna från social synpunkt av utvidgningen är ringa. Ett tiotal jordbruksarrenden måste upphöra. Endast två av arrendatorerna är med sina familjer bosatta inom området. Dessa kan dock liksom nio hyresgäster i bostadshus inom området bo kvar om de själva önskar det. Jag förordar den föreslagna markanskaffningen. Kostnaderna för markförvärvet har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 6 milj. kr. Jag föreslår att 3 milj. kr. beräknas för nästa budgetår.

Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för marinen lagt fram förslag till markanskaffning för utvidgning av KA 5:s handövningsfält i Härnösand. Förslaget innebär förvärv av ett område om ca 570 ha på norra delen av Härnön i anslutning till förbandets handövningsfält. Av utredningen framgår att handövningsfältet, som omfattar endast 30 ha, är

helt otillräckligt. Någon möjlighet att bedriva stridsskjutning med handvapen och granatkastare föreligger inte. Enligt min mening är det angeläget att förbandet tillförs ett tillräckligt stort område för att värnpliktsutbildningen skall kunna genomföras i närheten av kasernerna. Jag anser att den föreslagna utvidgningsmarken är lämplig för det avsedda ändamålet. Varken länsmyndigheterna, Härnösands stad, som äger mer än hälften av området, eller de berörda markägarna i övrigt har haft något att invända mot den planerade utvidgningen. Inom området som i huvudsak består av skogsmark finns tre fritidsstugor men däremot inte någon permanent bostadsbebyggelse. Jag förordar därför den föreslagna utvidgningen. Kostnaderna för erforderliga markförvärv har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 2,7 milj. kr. Jag föreslår att detta belopp beräknas för nästa budgetår.

För inlösen av flygbullerstörda fastigheter har riksdagen sedan budgetåret 1965/66 anvisat sammanlagt 8 milj. kr. Jag räknar med att behov av medel för detta ändamål kommer att föreligga även under budgetåret 1970/71. Jag föreslår att 300 000 kr. beräknas för ändamålet för nästa budgetår.

Alla i övrigt särskilt angivna markförvärvsobjekt, för vilka fortifikationsförvaltningen har beräknat medel för nästa budgetår, har tidigare varit föremål för beslut av riksdagen eller Kungl. Maj:t. Därutöver har fortifikationsförvaltningen för diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknat 2,6 milj. kr. för armén, 300 000 kr. för marinen och 680 000 kr. för flygvapnet.

I detta sammanhang vill jag anmäla fråga om inlösen av en fastighet vid Prästtomta skjutfält.

Beslut om anskaffning av ett övnings- och skjutfält för nuvarande infanteriets stridsskola genom utvidgning av Prästtomta skjutfält till dess nuvarande omfattning fattades av 1959 års riksdag (prop. 1959: 115, SU 180, rskr 337). I sitt av riksdagen godkända utlåtande i frågan underströk statsutskottet angelägenheten av att någon ökning av det föreslagna fältets storlek inte skulle komma att ske. Uttalandet var enligt vad utskottet framhöll föranlett av att farhågor hade uttalats för att fältet inom en nära framtid skulle behöva utvidgas för att kunna fylla de militära behoven.

Sedan den beslutade utvidgningen av fältet verkställts har ägare till fastigheter i fältets närhet vid ett flertal tillfällen gjort framställning om att staten skall lösa in deras fastigheter. Med anledning av riksdagens förenämnda uttalande har Kungl. Maj:t i samtliga fall ansett sig böra lämna framställningarna utan åtgärd eftersom de hembjudna fastigheterna varit så belägna att förvärv av dem skulle ha inneburit en utvidgning av själva skjutfältet och länsstyrelsen i Östergötlands län i yttrande över framställningarna avstyrkt varje utvidgning av fältet.

I prop 1968: 109 (s. 211 och 212) anmäldes dock fråga om förvärv av tre fastigheter om sammanlagt ca 55 ha vilkas ägare gjort framställning om inlösen. Länsstyrelsen hade i yttrande efter hörande av bl. a. vederbörande kommun förklarat sig inte ha något att erinra mot att fastigheterna förvärvades av staten och tillades skjutfältet. Jag ansåg att goda skäl förelåg för förvärv av fastigheterna och förordade därför att de skulle förvärvas. Riksdagen hade inte något att erinra (SU 124, rskr 282). Fastigheterna har där- efter förvärvats av staten och tillagts skjutfältet.

Fortifikationsförvaltningen har nu underställt Kungl. Maj:ts prövning en framställning från ägaren till fastigheten Älgmyra 8: 1 i Kristbergs socken om att staten skall lösa in fastigheten. Den hembjudna fastigheten omfattar en areal av ca 140 ha och har ett taxeringsvärde av 313 600 kr. Kostnaderna för att förvärva fastigheten kan bestridas av medel som står till fortifikationsförvaltningens föfogande under förevarande anslag.

Chefen för armén har i yttrande tillstyrkt förvärvet. Av utredningen i ärendet framgår bl. a. att ett förvärv av fastigheten skulle ge en önskvärd sammanhängande övningsterräng längs den norra tillfartsvägen till skjut- fältet och tillgodose ett aktuellt behov av lämpliga lägerområden i sam- band med det ökade antalet krigsförbandsövningar med koncentrerad ut- bildning. Skjutfältet skulle i ökad omfattning kunna disponeras av Linkö- pings garnisons förband. Byggnaderna på fastigheten skulle utgöra ett vär- defullt tillskott från förrådssynpunkt och även medföra en lösning av vissa bostadsproblem för personal vid infanteriets stridsskola. Den omfattande militära trafiken på en väg över fastigheten skulle kunna äga rum utan störningar och obehag för fastighetsägaren. Länsstyrelsen i Östergötlands län har i yttrande efter hörande av skogsstyrelsen, lantbruksnämnden och överlantmätaren i länet samt Borensbergs och Tjällmo kommuner förklar- rat sig inte vilja motsätta sig att skjutfältet utvidgas med östra skiftet av Älgmyra 8: 1 under villkor att återstoden av fastigheten, som utgör ett fri- liggande skogsskifte med en areal av 31,5 ha, överlåts till lantbruksnämnden eller ägare till angränsande fastighet som kan godkännas av lantbruks- nämnden. Av de myndigheter som länsstyrelsen hört i ärendet har Tjällmo kommun motsatt sig bifall till framställningen under hänvisning till riks- dagens tidigare uttalande i utvidgningsfrågan samt under åberopande av att det ifrågasatta förvärvet skulle medföra att fältet fick en stark inbryt- ning i Tjällmodalen. Däremot har Borensbergs kommun, inom vilken fastig- heten är belägen, inte motsatt sig förvärv av fastigheten.

Jag anser att goda skäl föreligger för förvärv av ifrågasatt fastighet. Genom ett förvärv skulle övningsmöjligheterna förbättras och den militära trafiken på vägen över fastighetens hemskifte kunna försiggå utan stör- ningar eller olägenheter för någon enskild person. Det av länsstyrelsen upp-

ställda villkoret att det till fastigheten hörande friliggande skogsskiftet överläts på lantbruksnämnden eller ägare till angränsande fastighet bör givetvis uppfyllas. Jag förordar att fastigheten förvärvas. Ett förvärv innebär dock otvivelaktigt en utvidgning av skjutfältet om än av liten omfattning. Jag anser därför att frågan bör anmälas för riksdagen. Om riksdagen inte har något att erinra bör Kungl. Maj:t bemyndiga fortifikationsförvaltningen att redan under innevarande budgetår genomföra förvärvet.

Som jag har anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 17,9 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslägsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Anm.
	1.4.1968	1.2.1969	Faktisk t.o.m. 1968/69	Beräknad för		
				1969/70	1970/71	
1	2	3	4	5	6	7
<i>A. Armén</i>						
1. I 4, A 1. Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält	1 800	2 200	912	288	1 000	
2. I 5, A 4. Utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält	1 000	1 000	629	371	—	
3. I 11. Nytt skjutfält vid Kosta	4 000	4 000	800	3 200	—	
4. I 13. Utvidgning av övningsfältet i Falun	2 500	1 200	799	401	—	
5. I 14. Utvidgning av Marma skjutfält	3 500	4 500	1 758	1 000	1 000	
6. I 20, K 4. Utvidgning av handövningsfältet och förvärv av nytt skjutfält vid Umeå	7 000	7 000	108	3 500	3 400	
7. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och övningsfältet i Sollefteå	1 200	2 200	30	500	1 000	

1	2	3	4	5	6	7
8. P 4. Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde	13 500	13 500	10 593	1 907	1 000	
9. P 4. Utvidgning av pansarskjutfältet vid Kråk	3 000	3 000	—	1 400	1 600	
10. P 7. Utvidgning av övningsfältet i Ystad...	—	6 000	—	—	3 000	
11. A 7. Utvidgning av Tofta skjutfält	1 400	1 400	711	350	300	
12. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	—	—	6 083	2 600	
Summa A	38 900	46 000	16 340	19 000	14 900	
<i>B. Marinen</i>						
13. KA 5. Utvidgning av handövningsfältet i Härnösand	—	2 700	—	—	2 700	
14. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	—	—	1 100	300	
Summa B	—	2 700	—	1 100	3 000	
<i>C. Flygvapnet</i>						
15. Inlösen av flygbullerstörda fastigheter	8 000	8 000	6 755	700	300	
16. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	—	—	1 000	680	
Summa C	8 000	8 000	6 755	1 700	980	
Summa A—C	46 900	56 700	23 095	21 800	18 880	
Reducering av medelsbehov ¹	—	—	—	1 000	980	¹ Helt hänförlig till armén
Beräknat medelsbehov	—	—	—	20 800	17 900	

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Behållning 1.7.1969	4 724	1969/70	20 800
Anslag för 1969/70	17 600	1970/71	17 900
Anslag för 1970/71 (förslag) ...	17 900	Beräknad behållning 30.6.1971	1 524
	40 224		40 224

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) medge att P 7:s övningsfält i Ystad, KA 5:s handövningsfält i Härnösand och Prästtomta skjutfält får utvidgas i enlighet med vad jag har angett i det föregående,

b) till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 17 900 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid.
Förslag till lag om ändring i familjebidragsförordningen	2
Försvarets verkstadsorganisation	3
Inledning	3
Nuvarande organisation	4
1966 års verkstadsutredning	7
Remissyttranden	13
Departementschefen	24
Förbättrade värnpliktsförmåner	31
Materielanskaffning för det militära försvaret	33
Anslagsfrågor	35
Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	35
Anskaffning av tygmateriel m. m.	36
Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	38
Anskaffning av fartygsmateriel m. m.	39
Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	42
Anskaffning av flygmateriel m. m.	43
Försvarets materielverk	45
Avlöningar till civilförsvarspliktiga m. m.	49
Bidrag till byggande av skyddsrum	50
Markförvärv för övningsfält m. m.	51